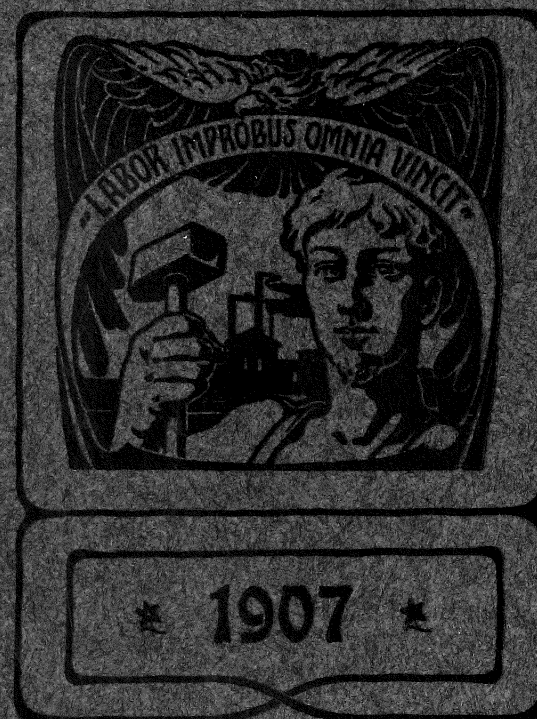

TAXANDRIA

TURNOUT

✿ JOSEPH SPICHAU ✿

☛Taxandria☛

GEDENKSCHRIFTEN

VAN DEN

Geschied- en
Oudheidkundigen Kring

DER

K E M P E N

4^e JAAR N° 1

TURNHOUT

JOSEPH SPLICHAL

UITGEVER

1907

Leden van het Bestuur

Voorzitter

M. L. STROOBANT, Bestuurder der Weldadigheidscolonie van den Staat, te Merxplas.

Onder-Voorzitter

M. J. E. JANSEN, Norbertijner Kanunnik, Almoezenier van St. Martinusgesticht, te Dave bij Namen.

Secretaris

M. JULES DIERCXSENS, Candidaat in Wijsbegeerte en Letteren, Leopoldstraat, Turnhout.

Schatbewaarder

M. J. TAEYMANS, Provinciale Bouwmeester, Antwerpsche steenweg, Turnhout.

Bewaarder der Bibliotheek

M. H. VAN GENECHTEN, Doctor in de Rechten, Candidaat-Notaris, Schepene der stad, Warandestraat, Turnhout.

Bewaarder der Verzamelingen

M. E. SURINX, Kunstschilder, Bestuurder der Stadsteekenacademie, Oud-Turnhout.

Raadsleden

M. P. J. GOETSCHALCKX, Pastoor te Donck (Eeckeren).
M. L. BOONE, Advokaat, Groote Markt, Turnhout.

Beschermleden

- MM. **COGELS Fred.**, Oud-Gouverneur der Provincie Antwerpen.
Adams V., Pastoor-Deken, Warandestraat, Turnhout.
Backx J. P., Notaris, Wieringerwaard, (Holland).
Boone E., Prokureur des Konings, Groote Markt, Turnhout.
Crets G., Prelaat der Abdij van Averbode.
de Bavay, Raadsheer bij het Verbrekingshof, Paleisstraat, 32 Brussel.
de Broqueville, (Baron) Volksvertegenwoordiger, Postel.
de Fierlant J., Eere-Prokureur des Konings, Groote Markt, Turnhout.
de Merode-Westerloo, (Graaf), Senator, Kasteel, Westerloo.
De Somer-Van Genechten, Nijveraar, Gasthuisstraat, Turnhout.
Dierckx H., Arrondissementskommissaris, Otterstraat, Turnhout.
Dierckx L., Notaris, Gasthuisstraat, Turnhout.
Dierckx P., Oud-Volksvertegenwoordiger, Oud-Burgemeester der stad, Otterstraat, Turnhout.
Diercxsens Al., Voorzitter der Rechtbank, Warandestraat, Turnhout.
Dufour Fr., Schepene der stad Turnhout.
Glenisson Em., Groote Markt, Turnhout.
Liebrechts Aug., Rentenier, Groote Markt, Turnhout.
Mesmaekers Ed., Nijveraar, Gasthuisstraat, Turnhout.
Paeps, Pastoor-Deken, te Lubbeek.

Turnhout, (de stad).

MM. *Van Eetvelde*, (Baron), Staatsminister, Palmerstonlei 4,
Brussel.

Van Genechten Al., Notaris, Begijnestraat, Turnhout.

van Gilse, Burgemeester, Baerle-Hertog.

Versteylen Al., Volksvertegenwoordiger, Herenthalsstraat,
Turnhout.

Corresponderende leden

Juf. de Man Marie, St. Pieterstraat, Middelburg (Holland).

M. de Vries, Notaris te Grobbendonck.

E. H. Van den Gheyn, Kanunnik te Gent.

M. Van Pelt G., Schepene der stad, Herenthalsstraat, Turnhout.

Werkende leden

MM. *Adriaensen*, Gemeente-secretaris te Hoogstraeten.
Aendenboom, Bestuurder der Cimentfabriek te Beersse.
Andries, Bestuurder der Zusters van de HH. Harten van
Jesus en Maria, Contich.
Boone Alph., Notaris, Gasthuisstraat, Turnhout.
Boone Jos., Ingénieur, Gasthuisstraat, Turnhout.
Caron L., Lid der Bestendige Deputatie, Groote Markt,
Turnhout.
Ceulemans Jos., Notaris, Begijnenstraat, Turnhout.
Cogels, Kasteel van Boekenberg te Deurne.
Coppens L., (Baron), 68 Thienschevest, Leuven.
Daems N., Beeldhouwer, Korte Gasthuisstraat, Turnhout.
de Chaffoy H., Handelaar, Paterstraat, Turnhout.
Deckers, Prelaat der Abdij, Tongerlo.
De Cock, Hoofdonderwijzer, Colonie-Merxplas.
de Ladrière Al., Doctor in de Rechten, Masuistraat 71,
Brussel.
De Laet, Onderpastoor te Neerheylissem.
de Renesse, (Graaf), Kasteel van Oostmalle.
de Roy de Wichem P., Kasteel, Meerhout.
de Ruyter, Kasteel 't Stokt, Turnhout.
De Somer, Cl., Advokaat, Gasthuisstraat, Turnhout.
de Turck de Kersbeek, (Baron), Kasteel, Westmalle.
de Vries, Burgemeester, Grobbendonck.

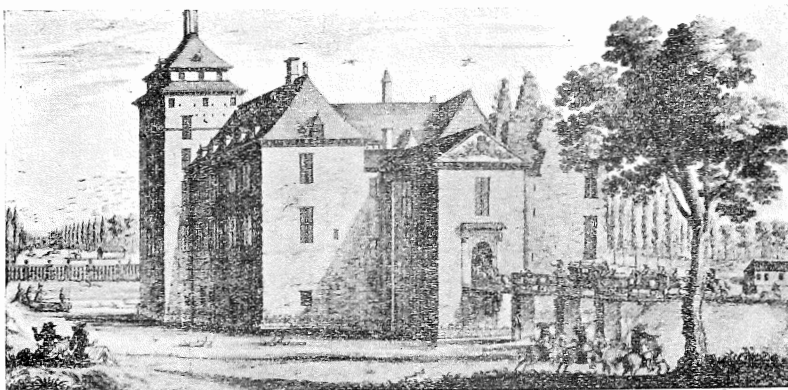
MM. *Dierckx Jan*, Substituut van den Prokureur des Konings, Begijnestraat, Turnhout.
Dierckx Léon, Handelaar, Otterstraat, Turnhout.
Diercxsens J., Rechter bij de Rechtbank, Van Breestraat 35,
Antwerpen.
Donnet, Beheerder der Koninklijke Academie van schoone
kunsten, 53 Transvaalstraat, Antwerpen.
Evers J., Archivaris Abdij, Averbode.
Fabri Ed., Ingenieur, 139 Kortrijksche steenweg, Gent.
Floren J., Geneesheer, Brecht.
Govaerts C., Capucienenvoer, Leuven.
Goffin, Geneesheer, Otterstraat, Turnhout.
Goossens, Leeraar in 't Collegie te Lier.
Husson, Gasthuisstraat, Turnhout.
Huybrechts, Geneesheer, Paterstraat, Turnhout.
Jacobs-Brosens, Drukker-Uitgever, Groote Markt, Turnhout.
Jansen, Vrederechter, Moll.
Joozen, Onderwijzer te Baarle-Nassau.
Kruyfhooft J., Pastoor te Oosthoven.
Kruyfhooft J., Advokaat, Nieuwstraat, Turnhout.
Laenen J., Bijgevoegd Archivaris van het Bisdom, Schut-
tersvest 140, Mechelen.
Le Grelle, (Graaf), te Heerle-Minderhout.
Mateusen J., Hoofdalmoezenier, Colonie-Hoogstraeten.
Mercelis, Pastoor te Brecht.
Mermans H., Handelaar, Herenthalsstraat, Turnhout.
Mesmaekers J., Leopoldstraat, Turnhout.
Meylemans, Muziekmeester te Lier.
Meynendonckx, (Me) te Oud-Turnhout.
Michielsens Fr., Huidevetter, Hoogstraeten.
Michielsens J., Schepene en Koster te Brecht.
Misonne, Rechter bij de Rechtbank, Gasthuisstraat, Turnhout.
Nols, Prelaat der Abdij van 't Park, te Leuven.
Nuyens J., Handelaar, Begijnestraat, Turnhout.
Peeters Al., Gemeente-secretaris, Oud-Turnhout.
Pelkmans, Onderwijzer, Hoogstraeten.
Philippen, Delpoortestraat 30, Thienen.
Rommens Al., Diocesane Schoolopziener, Dietschevest,
Leuven.

- MM. *Rommens Fel.* Geneesheer, Otterstraat, Turnhout.
Ruts C., Leeraar te Diest.
Reydams, Landmeter te Mechelen.
Sanders J., Handelaar, Paterstraat, Turnhout.
Segers J., Letterkundige, Van Dyckstraat 80, Antwerpen.
Senden G., Bestuurder der Staatsmiddelbareschool, Begijnestraat, Turnhout.
Sini Joseph 's Collegie, Herenthalsstraat, Turnhout.
Smolderen E., Advokaat, St. Antoniusstraat, Turnhout.
Somers E., Geneesheer, Leopoldstraat, Turnhout.
Splichal J., Drukker-Uitgever, Paterstraat, Turnhout.
Steendam A., Professor der Middelbare school, steenweg van Merxplas, Turnhout.
Stroobant L., Handelaar, Antwerpsche steenweg, Turnhout.
Taeymans J. Dodoensstraat, Antwerpen.
Thielemans J., Onderpastoor, Helmetschensteenweg 180, te Helmet.
't Serclaes de Norderwyck, (Baronnes), Kasteel Norderwyck.
Van Bael J., Onderpastoor te Opvelp.
Van Baelen Fr., Onderpastoor te Brecht.
Van Ballaer, Pastoor van O. L. V. ten Zavel, Bodenbroeckstraat 6, Brussel.
Van der Elst H. J., Oud-onderwijzer, Olmen.
Van der Essen, Kipdorp, Antwerpen.
Van de Reydt L., Herenthalsstraat, Turnhout.
Van Dooren, (Me) Warandestraat, Turnhout.
Van Ertborn, (Baron), Spaanschestraat 32, Brussel.
Van Everbroeck, Doctor te Casterlé.
Van Eyndhoven, Onderpastoor te Weelde.
Van Genechten J., Pastoor van de H. Drijvuldigheid, 9 Notarisstraat, Elsene.
Van Genechten L., Kanunnik, Leopoldstraat 9, Mechelen.
Van Hal Fl., Botermarkt, Turnhout.
Van Hal V., Advokaat, Voorzitter van den Provincialen Raad, Burgemeester, Paterstraat, Turnhout.
Van Leemputten Franz, Kunstschilder, Antwerpen.
Van Loco J., Rentenier, Groote Markt, Turnhout.
Van Mechelen J., Pastoor te Raevens.

- MM. *Van Nueten L.*, Burgemeester te Meerle.
Van Nueten V., Schepen, te Merxplas.
Van Rynegom de Buzet, (Baron) Provinciaal Raadslid, Herenthout.
Van Roey, Pastoor-Deken te Zout-Leeuw.
Van Schoubroeck, Burgemeester te Herenthals.
Verhaegen J., Advokaat, de Merodelei, Turnhout.
Verschuieren Ch., Groote Markt, Turnhout.
Versteylen Ant., Notaris te Meir.
Versteylen B., St. Antoniusstraat, Turnhout.
Versteylen J., Vrederechter, Paterstraat, Turnhout.
Vervliet, Voorzitter der Maatschappij Pressophilatque Antwerpen.
Werrens, Aannemer, Gemeentestraat, Turnhout.
Willems D., Bestuurder van het Klooster te Arendonck.
Willemsen, Voorzitter van den Geschied- en Oudheidkundige kring van het Waesland, Statiestraat 15, St. Nikolaas.

Mei 1907.

A propos de la Restauration du Château de Turnhout

Nous ne devons pas nous exagérer l'antiquité du château de Turnhout. Ce n'est ni un ancien castrum romain, ni une cella Franke, ni même un château antérieur au Xe siècle. Et voici pourquoi. Les anciens castrum romains de la Campine, défendent surtout les gués de cours d'eau. Les exemples abondent pour le Limbourg : Reckheim, Blerick, etc. Dans la province d'Anvers, Rumpst, Lierre, Grobbendonck, Herenthals, Casterlé semblent avoir possédé des ouvrages de défense élevés par les romains immédiatement à côté des cours d'eau qui arrosent ces localités et généralement dans une boucle de la rivière. A ces endroits on trouve des objets romains et des traditions ou des lieux-dits ont conservé le souvenir du passage des légions. A Turnhout le château n'a livré aucun vestige romain et son emplacement n'a aucune importance stratégique. Tous les palais Franks, toutes les *cellas* importantes ont conservé la division classique en habitation seigneuriale et cour basse (*op en neer hof*). C'est ce qui distingue Haute Estinne et Basse Estinne, Grevenbicht et Obbicht (Neerbicht et Hoogbicht), le Neerhof et le Bovenhof (Castrum Cæsaris)

de Louvain, Landen et Neer Landen, Viersel et Nederviersel, Bladel et Netersel (Niedersala), Herstal et Jupille, Longlier et Neufchâteau, etc., etc.

D'après Mabillon (*De re diplomatica*, Paris, 1681, p. 293), les villa regia étaient divisées en deux habitations, pour éviter le trop nombreux rassemblement de la suite du maître. Nul indice de ce dispositif Frank au château de Turnhout. Nous estimons enfin que celui-ci n'est pas antérieur au Xe siècle, parce que dans des châteaux aussi anciens, à Hoogstraeten par exemple, nous voyons le donjon isolé sur un tertre au centre d'une enceinte souvent circulaire. Ce refuge suprême commandait aux autres défenses qu'il dominait et dont il était séparé par un fossé profond. Après les invasions Normandes, mais surtout au XIe siècle, on construit le donjon à l'un des angles du corps des bâtiments. C'est le dispositif de Turnhout.

Il est probable que le château primitif, qui ne semble pas être antérieur au XIe ou au XIIe siècle, aura remplacé un simple pavillon de chasse, probablement en bois.

Il ne peut donc être question d'édifier une espèce de château des comtes de Gand. Il ne peut non plus être question de reconstituer hypothétiquement le château édifié vers 1371 par Marie de Gueldre, dont nous ne possédons aucun document graphique.

Même absence de documents pour les constructions élevées vers 1573 par Marie de Hongrie. D'après Gramaye, quatre nouvelles tours auraient été construites alors, mais on se demande où elles ont bien pu s'élever. Des recherches d'archives récentes, faites par notre érudit confrère M. le Chanoine Jansen dans les comptes des *Rentmeesters*, démontrent cependant qu'il existait à la fin du XVIe siècle un pont-levis au château, dont l'entrée était surmontée d'une tour. Des tourelles, probablement des échauguettes, furent ajoutées aux quatre coins et de nombreux aménagements intérieurs se firent à cette époque. Mais quels étaient les caractères architecturaux du château de 1573. Nous n'en savons rien.

Le château, tel qu'il apparaît de nos jours, est la carcasse abimée et mutilée de la maison de plaisance édifiée en 1650 par Amélie de Solms. L'aile gauche incendiée, fut restaurée en 1691. Dans la *Notitia Marchionatus* de Le Roy, publiée en 1678, elle est encore figurée à l'état de ruine.

Ici se pose la question ! Comment faut-il restaurer ?

A notre avis il convient simplement de rétablir le château tel qu'il est figuré dans Le Roy.

Sans doute on pourrait l'enjoliver en y ajoutant des échaugettes, des tourelles ou des loggia, comme il en figure dans quantité de châteaux de cette époque reproduits dans Le Roy, mais entrer dans cette voie nous semble hasardé et d'un goût douteux. On peut regretter la démolition du château de Marie de Hongrie, qui devait être bien supérieur, architecturalement parlant, à celui un peu monotone, élevé par Amélie de Solms, mais comme il n'en subsiste aucun vestige, on ne pourrait que faire des reconstitutions hypothétiques.

La maison de plaisance d'Amélie de Solms n'est pas si mal en somme. On sera étonné de voir la bonne figure qu'elle fera après restauration.

Extérieurement il faut tout d'abord rétablir ce qui a été transformé de 1829 à 1845. Dans le relevé des travaux exécutés par Keper à cette époque, relevé que nous avons retrouvé dans les archives de la prison, figure notamment : la construction du grand escalier en chêne de l'aile Nord ; la démolition de l'escalier primitif *in den hoek ter linker zijde op de opene plaats* ; le remblayage d'une berme en terre à hauteur de l'assise en pierre autour du bâtiment ; la démolition des huit lucarnes au dessus du palais de justice et de quatre lucarnes dans la toiture de la tour ; le remplacement de 30 croisées de la tour dont les encadrements étaient en bois, par des cadres en pierre de taille. Ici nous pensons que les encadrements primitifs étaient en pierre blanche et qu'il conviendrait également de rétablir les menaux figurés dans Le Roy.

Le badigeonnage devrait être enlevé et l'appareil mis à nu avec nouveau rejointoyage. Le porche d'entrée, entièrement moderne, devrait être reconstruit avec encadrement de porte monumental dans le goût de la fin du XVIIe siècle et surmonté des armoiries d'Amélie de Solms. Toutes les cheminées carrées ou rondes modernes devraient être remplacées par des cheminées de style. Tous les barreaux de la prison devraient disparaître et les grands carreaux des fenêtres devraient faire place à des carreaux en losange enchassés dans du plomb. Le pont actuel, trop moderne, devrait être remplacé et surmonté d'une

balustrade à colonnettes ou en fer forgé. Le fossé, si malencontreusement remblayé et qui, en 1848, avait une superficie de 4900 m², avec une profondeur moyenne de 1 mètre, devrait être, au moins partiellement, rétabli. Peut-être pourrait-on comme à Gaesbeek, se contenter d'un vallon gazonné. Dans tous les cas il ne peut être question de remblayer complètement et de diminuer les dimensions en hauteur du château en enterrant les fenêtres des caves. Ce serait une sottise. Enfin le pourtour pourrait être arboré et entouré d'un grillage pour préserver les plantations.

Restauré de cette manière, sobrement et en ne s'écartant pas trop de la gravure de Le Roy, le château de Turnhout aurait un aspect des plus décoratifs et constituerait un monument à faire visiter par les étrangers.

Reste l'aménagement intérieur.

En 1893, lorsque nous rassemblions les documents pour notre petite monographie du château de Turnhout, nous ne parvîmes pas à découvrir un plan ancien du château, ni aux archives de la ville, ni à celles de la prison, ni à celles de l'Etat. Ce ne fut que plus tard que nous apprîmes fortuitement par M. l'Ingénieur Zaenen, qu'il devait exister un ancien plan du château aux archives des Ponts et Chaussées. C'est le plan dressé en 1824 par l'Ingénieur *van den Waterstaat*, en vue d'un aménagement.

C'est le calque de ce précieux document que nous avons donné à Taxandria. Il suffit d'un coup d'œil comparatif avec le plan des aménagements modernes, pour s'apercevoir qu'il n'existait anciennement au château que de grandes salles se commandant l'une l'autre. Toutes les petites places de la prison ont été créées en morcelant les salles à l'aide de murs intérieurs de l'épaisseur d'une brique. Ce fait explique la hauteur disproportionnée de ces locaux (6 m.) comparativement à leur superficie.

Il suffirait donc d'abattre ces petits murs pour retrouver intactes les salles primitives. Celle de l'Ouest, ancien logement du Directeur, devait être magnifique. Eclairée par cinq grandes croisées, donnant vers l'hôpital, il s'y trouvait adossée au donjon, une cheminée monumentale. Avec le plafond à poutres apparentes, un parquet et un lambris en chêne, des vitraux ar-

moriés et les portraits des anciens Seigneurs de Turnhout aux murs, quelle belle chose à reconstituer ! C'était d'ailleurs l'ancienne salle de fêtes et ce fut là que se donna notamment le bal de 1749, lors de la réception du mandataire du duc de Sylva Tarouca.

Malheureusement il faut tenir compte des nécessités du moment et c'est avec peine que nous apprenons que le projet de restauration comporte l'installation à cet endroit d'une salle pour témoins, de W. C. et autres dépendances aussi peu décoratives. Enfin résignons-nous ; mais s'il était possible d'installer des aménagements aussi utiles dans les souterrains, on pourrait peut-être songer à rétablir la salle de fêtes sous le nom de salle des pas perdus, qui convient essentiellement à un tribunal.

Faisons des vœux pour voir disparaître les horribles marquises en fer, les escaliers casse-cou et autres aménagements ultramodernes, qui encombrant la cour intérieure. Celle-ci aménagée avec un peu de goût deviendrait une chose charmante. L'ancien escalier devrait être rétabli dans le coin du donjon. Il devrait être entièrement ouvert dans le genre de celui de l'hôtel Busleyden de Malines par exemple et pourrait être sans inconvénient en style renaissance. La tourelle, trop moderne, contenant un escalier en fer placé par les Ponts et Chaussées, devrait être refaite. Les horribles portes de prison devraient être remplacées par des portes en chêne naturel avec pentures en fer forgé. L'appareil devrait être mis à nu et quelques pierres blanches devraient encadrer les fenêtres. Le trottoir, qui n'a pas sa raison d'être, devrait disparaître. Au centre de la cour une petite pelouse trancherait harmonieusement sur les bâtiments et quelques rosiers grimpants pourraient être plantés le long des murs.

Mais voilà ! on nous répondra qu'un tribunal ne comporte pas de rosiers, même grimpants, et au lieu d'une création un peu artistique nous sommes menacés d'un aménagement froidement judiciaire.

Voilà bien, dira-t-on, des propos d'archéologue. Mais c'est notre privilège, Messieurs, de pouvoir discuter cette question de restauration au seul point de vue artistique et sans devoir nous encombrer de préoccupations budgétaires ou utilitaires. Aussi si nous nous sommes permis de convier les membres de Ta-

xandria à la discussion de cette question, ce n'est nullement dans la pensée de prétendre régenter les autorités compétentes ni d'influencer les architectes chargés de ce travail. Notre seul désir a été d'appeler l'attention des archéologues Campinois sur l'opportunité de voir effectuer les restaurations projetées d'une manière artistique et intelligente.

Ces murs ont abrité tour à tour nos ducs de Brabant, Charles-Quint, Philippe II, les Nassau et leur cour. Ils résument tout le passé historique de la Campine et à ce titre ils doivent être chers au cœur des Turnhoutois.

Si ce monument, unique en Campine, menacé de démolition, est à la veille de recouvrir une partie de son ancienne splendeur, nous le devons, Messieurs, à notre intelligent Bourgmestre M. Van Hal, à M. le Gouverneur Cogels, à la Députation permanente auprès de laquelle notre dévoué collègue M. L. Caron s'est constitué le défenseur dévoué du château ; à M. F. Donnet, qui a justement critiqué l'état d'abandon des bâtiments.

A vous tous, Messieurs Jansen, Taeymans, Diercxsens, Boone, Van Pelt, Splichal, Van Genechten, de Fierlant, feu Amsens, G. Van den Gheyn, Fabri, Versteylen, de Turck de Kersbeek, qui en avez persévérément défendu le projet de restauration par la parole et par la plume.

27 Avril 1907.

LOUIS STROOBANT.

Vereeniging van Godgeleerden te Turnhout in de 18e eeuw.

Deze kring bestond uit geestelijken en wereldlijken van Turnhout en omtrek, die zich op de godgeleerdheid hadden toegelegd. Er was eene vergadering alle maanden te Turnhout: in de maand Augusti en in de week voor den Vasten geschiedde zij plechtig. Het doel van dezen kring was godgeleerde vraagstukken verhandelen; het sloot niet uit, van na het ernstige, ook eenige oogenblikken vermaak te genieten.

Deze vergadering, waarover wij nu spreken, dagteekent van in het begin der 18^e eeuw. Zoo wij uit haar Reglementboek kunnen verstaan, zou zij het gevolg zijn van eene andere die reeds vroeger bestond. De tegenwoordige geestelijke Tap, die reeds zijn honderdjarig bestaan gevierd heeft, is de voortzetting van de vergadering die ons bezig houdt.

Wij geven hierna op, het Reglement en de lijst der leden, volgens het Manuaal der vergadering van dien tijd, berustend in het archief der Collegiale kerk van St. Pieter te Turnhout.

Dit boek beslaat 37 bladzijden in een formaat 0,32 × 0,20 van

zwaar Hollandsch papier. Het is ingebonden in eenen band van het einde der 18^e eeuw en voert op den rug den titel: *Liber congregationis ecclesiasticæ*. Zoo wij aan de schrijfwijze en de datums kunnen zien, moet dit boek opgesteld zijn in het midden der 18^e eeuw. Het geeft de namen der leden van omtrent het jaar 1710 tot 1778. Het reglement en de lijst der namen tot aan D. J. N. Bols zijn van eene hand, daarna is het van eene andere. Later hebben twee andere schrijvers nota's bijgebracht onder elken naam. De letters der eerste namen zijn groote gothische, dan gewone hoofdletters, en om te eindigen, de zes laatste, werden met groote schrijffletters in het begin van elken naam en met schoone teekeningen versierd.

Het belangrijke eigenlijk van dit boek is: 1° de ons ter kennisbrenging van eene vereeniging der 18^e eeuw; 2° de verwijzing naar het bestaan met ernstige verordeningen van eenen wetenschappelijken kring in onze stad; 3° de opgave van een aantal namen van voorname personen met korte levensbeschrijving, zeer nuttig voor de geschiedenis der stad en omtrek, alsmede der familiën die er voorzeker nog wel een voorouder zullen in erkennen; 4° de inhoud van het reglement, waar zeer aardige voorschriften in voorkomen.

Dergelijke vergaderingen bestonden ook aan de Hoogeschool van Leuven, waarvan (1) Mr E. Laloire en J. Wils de reglementen en de lijsten der leden hebben uitgegeven.

De heer notaris A. Boone te Turnhout bezit nog een merkwaardig geschreven register in fol^o van Kempische studenten en reglementen ter Hoogeschool van Leuven in de 18e eeuw.

Het wordt ter studie gebracht in een volgend artikel van den heer L. Boone.

(1) E. LALOIRE, *L'Union des Etudiants anversois à Louvain*. (Anvers, 1899).
— J. WILS, *La Congrégation des Théologiens Campinois de l'ancienne Université de Louvain*. (Louvain, 1905).

**Ex libris famosæ et antiquissimæ
Congregationis oppidi ac municipii Turnholtani 1710.**

Regulæ et Constitutiones.

1. Quicumque in hanc nostram congregationem admittetur, solvet pro introitu unum medium imperialem, et præterea prout alii domini, nullus autem nisi theologus admittatur.
2. Habebitur autem singulis mensibus congregatio, die et loco, ab amplissimo domino Decano (si hic sit) assignando, alias a Domino fisco, si autem nullus prædictorum singulis mensibus instituerit congregationem (nisi rationis causa) Dominus Decanus incurret mulctam duorum solidorum, si hic sit, alias Dominus fiscus.
3. Nunquam habebitur congregatio diebus jejunii, nec diebus dominicis, nec festivis, nisi propter notabilem, nunquam tamen hoc licebit in quadragesima, aut in popina.
4. Ut autem caveatur omnis excessus volumus, ut nemo in congregatione alteram provocet ad equales haustus, sed unusquisque bibat moderate ad libitum, nec ullus cogatur in sanitatibus bibendis ad majores haustus.
5. Volumus etiam diminare omnes rixas, odia, et dissensiones, propterea si quis in congregatione rixas moverit, prima vice ad solidum mulctatus sit, secunda ad duos, tertia autem vice de congregatione dimittetur.
6. Si quis autem eo pervenerit, ut in congregatione ausus fuerit verberare unum ex consodalibus; prima vice medii imperialis mulctam incurret, et congregationem non intrabit, nisi prius inita pace, si vero hoc secundo venerit, jure missibiliter de congregatione deleatur.
7. Singulis annis pro omnibus de nostra congregatione defunctis, celebretur, per amplissimum Dominum Decanum, si sacerdos sit, et si non sit sacerdos per Dominum fiscum, vel per seniores sacerdotes, sacrum, infra octavam omnium sanctorum, in quo omnes hic existentes semper adesse tenebuntur sub mulcta unius solidi; qui autem venerit post evangelium, solvet medium solidi, nisi habeant notabilem rationem, sed tunc tenebitur postea unum audire.

8. Volumus etiam, ut tam cito quam quis de congregatione nostra vitam cum morte commutaverit, in animæ ejus solatium celebretur unum sacrum et omnia observentur, quæ precedenti regula dicta sunt.
9. Singulis tribus congregationibus renovabitur magistratus, et Dominus fiscus tunc reddet computum de omnibus expensis et receptis, vel alias mulctam unius solidi incurret, et postea ad hoc adhuc tenebitur sub pœna expulsionis congregationis nostræ.
10. Volumus etiam, ut fiscus qualibet congregatione, suum libellum penes se habeat ad, in fine congregationis, ea quæ sunt notanda, notandum: si autem alias fieri deprenhendatur mulctam unius medii solidi incurret, et deinde adhuc suum libellum procuret, nisi plurimorum votis non expedire iudicetur.
11. Volumus præterea ut singulis tribus congregationibus fiscus ampl: D. Decano notum faciat, tribus ad minus horis ante congregationem, ut librum hunc majorem secum ad congregationem tenendam ferat ad eundem Decano eligendo tradendum, ut sic liber iste semper penes Decanum sit, si autem Decanus vel fiscus contra venerint mulctam unius solidi incurrent.
12. Deinde volumus, ut fiscus, qui die renovationis congregationem convocaverit, debitum a sodalibus recipiat et expendat, et congregatione futura computum suum coram præsentibus reddat, et libellum suum cum superfluis pecuniis successori suo tradat, si autem plus expenderit quam receperit ab eodem statim recipiat.
13. Dum continget aliquem a congregatione abesse sine legitimo impedimento solvet mulctam unius solidi, si autem habeat tale impedimentum pro utilitate congregationis solvet duos asses, nec ulla ratione ab hoc excusetur, nec dispensetur.
14. Volumus insuper ut quovis mense anni (excepto tempore quadragesimæ) congregatio habeatur, nisi plus quam medietas sodalium a civitate abesse contingat, nunquam tamen habeatur absentibus ampl. Dom. Decano et D. fisco. Qui vero huic constitutioni contravenerit, ut constitutione secunda mulctetur.

15. Ut vero omnimodo caveatur excessus in bibendo, volumus, ut die renovationis, tantum bibatur sanitas amp : D : Decani et D : fisci, a quibus congregatio ista vice convocata est.
16. Si quis autem, animo alterum injuriandi cerevisiam in vestem ejus profuderit, vel aliquid ex ipsius vestimentis laceraverit vel maculaverit, mulctam, in quinta constitutione expressam, incurret.
17. Volumus denique, ut mulctatus in eadem congregatione mulctam suam solvat, vel aliter duplum solvet in sequenti.
18. Si autem mulctatus, mulctam solvere renuat, ut vitentur clamores, volumus ut mulctatus extra cubiculum se conferat, ut interea sodales votum suum super hoc proferant, si autem plurimorum sodalium vota ipsum condemnent, irremissibiliter solvet, vel de congregatione deleatur.
19. Si autem fiscus se absentare videatur novissimus congregationis nostræ ipsius officium subire tenetur, et ipsius jure uti potest, et tali casu stricte observentur, quæ dicta sunt lege decima tertia.
20. Volumus etiam ut sacerdos qui juxta præscripta in 7ma, et sequentis (id est) constitutionis, pro congregatione nostra sacrum celebrabit a D : fisco accipiat 2 solidos.
21. Prohibemus vero tempore congregationis omnem omnino lusum alearum et chartarum pictarum nisi superveniat dispensatio ampl. D : Decani et D : fisci.
22. Volumus quoque ut omnes a D : fisco admoniti, sub mulcta unius medii solidi adsint in loco ubi congregatio habebitur ante secundam : et post medium sextæ non amplius quæeratur cerevisia, nisi duabus istis congregationibus, de quibus regula sequenti fit mentio.
23. Volumus insuper ut, prima data oportunitate mensis Augusti, habeatur congregatio solito solemnior, sicut etiam aliqua die, in hebdomada immediate quadragesimam præcedente.
24. Volumus insuper ut omnis qui fuerit aliquando nostræ congregationis decanus, in decessu suo donet aliquod honorarium ut minus valens patacone ; vel sodales nostræ congregationis semel honorifice tractet.

Anno Domini 1710 circiter

deficiente altero libro prosequitur.

D. Melchior Hessels, Turnhoutanus. Baptizatus 7 martii 1687. Pastor et landecanus in Landen. Obiit 1740 in Aprili.

D. Ambrosius Lenaerts, Marxplassensis. Pastor in Reyke-Vorsel.

D. Ægidius Franciscus Govaerts, Turnhoutanus. Baptizatus 27 Januarii 1687. Obiit 1716.

D. Petrus Adamus Clymans, Turnhoutanus. Baptizatus 22 Februarii 1689.

D. Antonius Vloers, (1) Turnhoutanus. Baptizatus 19 Junii 1692. Cursus 1710 — 13^s e C. Nunc J : U : L : et matrimonio junctus. Obiit in Julio 1742.

D. Sebastianus (2) **Van Trier**, Turnhoutanus. Baptizatus 1 Jan. 1693. Cursus 1710 28^s e Castro. Pastor in Wommelghem (3) ab a^o 1726. Obiit Turnhouti anno 1736 die 26 maii.

D. Henricus Hedyx, Turnhoutanus. Baptizatus 26 Aug. 1689. Cursus 1710 e P. tertius. Pastor in.... et landecanus in diocesi Sylvæducensi.

D. Ludovicus Vueghs, Turnhoutanus. Baptizatus 26 7bris 1692. Cursus 1712. Nunc J. U. L. 20 Apr. 1718. feria 4a

(1) J. E. JANSEN, *Turnhout in het Verleden en het Heden*, II, bl. 160. (Turnhout 1905).

(2) *Chri* staat in kleine letters boven *Seba*.

(3) Er stond Omlegom ; wat doorgedaald werd en vervangen door Wommelghem.

Epitaphia quæ reperiuntur in Ecclesia Collegiata S. Petri Turnhouti, 1796. — KLEIN HANDBOEK HS. ARCHIEF DER S. PIETERSKERK, TURNHOUT. *Daarin staat* : en den Eerw. Heer Christianus Nicolaus Van Trier, pastor in Wommelgem, sterft den 2 mai 1755. N.B. Christianus Nicolaus Van Trier factus a^o 1726 pastor in Wommelgem post discessum Franc. Xav. van Craen, primum baptizavit ibidem uti pastor die 26 Martii 1726, ultimum baptizavit ibidem 23 Aprilis 1736. Legitur ibidem in registro defunctorum : « 1736 die 26 maii, mortuus et sepultus Turnhouti R. D. Christianus Nicolaus Van Trier, per 10 circiter annos pastor in Wommelgem » ; proinde in Epitaphio legendum : sterft den 26 maii 1736, loco 2 maii 1735 ; nisi forte dies 26 maii intelligenda de die sepulturæ. Insuper constat ex registro de Wommelgem Dnum Van Trier obiisse anno 1736. cum coram Dno De Wolf ejus successore primum matrimonium contractum sit die 26 Julii 1736.

hebdomadæ Paschæ et matrimonio junctus. Toparcha Terlaenen alias van Hove, etc., etc. † Obiit. FeLIX PasCha Dat tIbI LaVream.

D. Joannes Antonius Van Eynden, Turnhoutanus. Baptizatus 30 Oct. 1698. Hic desinit esse theologus et est secularis. Obiit 1739.

D. Petrus van Gastel, Turnhoutanus. Natus 3 Febr. 1694. Cursus 1713 e L. 4^s. Nunc J. U. L. et matrimonio a^o 1714 junctus. Jam consiliarius consilii Brabantiae, etc., etc.

D. Joannes Franciscus Tys, Turnhoutanus. a^o 1714. Cursus 1713. Pastor Antverpiæ in monasterio Victorinarum.

ET RESUMPTA EST

Anno Domini 1725

Per quinque dominos immediate sequentes.

D. Andreas Wilms, 1726. Ex Schoonbroeck-Rethensis. Hic post resumptam congregationem, electus est primus Decanus. De facto Vicarius sive Cantor exempti Capituli Sancti Petri Lovanii. Obiit 3 februarii 1760.

D. Augustinus Alen, 1726. Rethensis. Obiit † 1733.

D. Joannes Baptista Saner, (1) 1726. Turnhoutanus. Natus 3 maii 1707. Cursus 1725 (2) e C. 6tus (3) J. U. L. et matrimonio junctus et consiliarius supremæ curiæ Brabantiae. Obiit 1763 † 27 martii.

D. Augustinus Plasmans, 1726. Turnhoutanus. Baptizatus 12 gbris 1704. Cursus 1725. Pastor in Bavichoven in Flandria prope Cortracum. Obiit 5 Xbris 1763 †.

D. Petrus Embrechts, 1726. Ex Casterlé. Cursus 1725. Pas-

(1) J. E. JANSEN. *Op. cit.* II, 142.

(2) Dit is het jaar waarin gemelde heer den leergang volgde aan de Hoo-geschool van Leuven. Zoo ook voor de volgende.

(3) Dit is de plaats die gemelde heer behaalde in de pedagogie van het Kasteel; C = Castrum of Kasteel; L = Lilium of Lelie; P = Porcum of Varken, enz. Zoo ook voor de volgende.

tor in Uytkercken prope Brugas. Obiit anno 1773 Octobris. Requiescat in pace.

Rdus D. Petrus Bellens. (1) Obiit †, 1741.

D. Jacobus Wouters, Turnholtanus 1727. Baptizatus 6 Februarii 1706. Cursus 1726 e L. 29^s; † obiit 1731.

D. Joannes Luyckx, Turnholtanus a^o 1727. Baptizatus 7 Febr. 1707. (Cursus) a^o 1728 e Ped. P. 109^s. Vice pastor in Veteri Turnhout a 9 Decembris 1733. † Obiit mense 8bris 1751.

D. Sebastianus van der Stricht, Arendonckanus a^o 1729. (Cursus) a^o 1728. 89^s promotus. Obiit 1757.

D. Henricus Leysen, Rethensis a^o 1729.

D. Joannes Van Asten, Rethensis 1729. (Cursus) a^o 1728 e P. 61^s. Obiit 1733.

D. Ludovicus Dierickx, Turnholtanus. A^o 1731. Baptizatus 20 Aprilis 1711. Cursus 1730 e L. 32^s. De facto vicarius sive cantor exempti Capituli Sancti Petri Lovanii; postea scholasticus S. Jacobi Lovanii. Obiit die 9 maii anno 1774. † R. I. P.

D. Michael Josephus Lombaerts, Turnholtanus a^o 1731. Baptizatus 9 febr. 1709. (Cursus) a^o 1750, 89^s e L. Via nominationis Lovaniensis a 24 Junii 1739. Pastor in Veteri Turnhout post obitum Caroli Joannis Schuermans. Obiit 16 Martii 1786. Ætate 77, pastoratus 47.

D. Antonius Josephus Plasmans, Turnholtanus a^o 1732. Baptizatus 6 Martii 1711. Cursus 1731, 41^s promotus e P. Pastor in Ereghem. † Obiit 1756.

D. Henricus Jacobus Robert, Turnholtanus a^o 1732. Baptizatus 1 Martii 1710. Cursus 1731. 64^s ex Castro. Presbyter secularis et beneficiatus in Brochem.

D. Andreas Plasmans, Turnholtanus a^o 1739. Baptizatus 1 Septembris 1715. Cursus 1737. 108^s e P. Canonicus exempti Capituli Sti Petri Turnholti etc. Obiit 2 Febr. 1756.

D. Joannes Franciscus Hoevenaers, Turnholtanus 1739. Baptizatus 3 Xbris 1717. Cursus 1738 in 2a Linea. Lector in Huyberghen etc modo ab anno 1749. Pastor in Everbeke.

D. Petrus Ludovicus Robert, Turnholtanus anno 1739. Bap-

(1) Daaronder stond: *Canonicus regularis de Corsendoncq*: A^o 1726, hetgeen was doorgehaald; waarboven: 2 Patria.

tizatus 14 martii 1717. Cursus 1738. Nunc Turnholti ab anno 1747. Præfectus seu director pauperis Orphanotrophii. Obiit 1777.

D. Henricus Plasmans, Turnholtanus anno 1739. Baptizatus 9 Junii 1717. Cursus 1738. Canonicus exempti Capituli S. Petri Turnholtani etc., etc., etc. a 22 martii 1756 post obitum fratris sui Andreæ Plasmans. Obiit 1778.

D. Antonius Wouters, Turnholtanus anno 1740. Baptizatus 5 Januarii 1720. Cursus 1739. 10^s e P. Lector in canonia B. Mariæ in Corstendoncq etc. pastor in Beirendrecht; postea plebanus Liræ anno 1763. Obiit 1779 die 15 Aprilis.

D. Ludovicus Sanen, Turnholtanus anno 1741. Baptizatus 9 Maii 1719. Cursus 1740, 25^s e P. Sacerdos sæcularis Turnholti. Obiit 19 Julii 1769.

D. Petrus Antonius Vandenoever, Ravelensis 1743. Cursus 1742. 21^s e F. Vice Pastor S. Quintini Lovanii. † Obiit 1756.

D. Petrus Josephus Weyts, Ex. Rethy. Cursus 1741. Canonicus regularis B. M. V. de Corssendoncq. Quondam vacantiarum prior in hallis Lov: postea lector sui manasterii. De facto procurator ibidem.

D. Norbertus Josephus Bols (1), Turnholtanus. Baptizatus 19 Julii 1730. Cursus 1740. Toparcha de Arendonck, quondam congregationis nostræ fiscus et decanus: desinit esse theologus 1751. Postea J. U. Licentiatus Lovanii anno 1755 die 21 aprilis. Advocatus concilii Brabantiae. Obiit Turnhouti 23 aug. 1784. In Belgicis carminibus conscribendis facile venæ poeta.

D. Petrus Gillis, ex Merxplas. Cursus 1750, 40^s promotus. Porcensis majorista. Pastor in Thielen, 1759. Obiit 1793. R. I. P.

D. Petrus Sprangers, Hogestratanus. Cursus 1751. P. PA.

D. Jacobus Bosch, Turnholtanus. Cursus 1758. C. MA. natus 11 nov. 1738. Pastor in Schaerbeek, sed ante possessionem pastoratus mortuus. Obiit 1773. die 7 junii. R. I. P.

D. Joannes Baptista Pelckmans, Turnholtanus. Baptizatus 15 7bris 1736. Cursus 1758. 57^s e C. C. MI. Pastor anno 1766 in Poperinghen in Flandria in diœcesi Yprensi. Obiit.

(1) J. E. JANSEN. *Op. cit.* II, 101.

D. Petrus Cleymans, Turnholtanus. Cursus 1761, 30^s L. L. MA. Pastor in Melsbroeck. Obiit 1779. R. I. P.

D. Petrus Poels, Turnholtanus. Baptizatus 12 maii 1741. Cursus 1761, 54^s P. MA. Capellanus ad S. Annam in Flandria prope Antverpian; vulgo op het Vlaems-Hooft; obiit 1... die...

D. Joannes Ludovicus van Hulsel, Turnholtanus. Baptizatus 2 Xbris 1738. Cursus 1761. C. MA. Promotus titulo defensionis. Hic desinit esse theologus et habitat apud R. D. pastorem suum fratrem tanquam Eremita in Pulderbos. Ibidemque obiit 1781 die 10 maii. Epitaphium in Pulderbosch retro summum altare extra ecclesiam.

D. O. M,
Hier voren leyt begraven
Den Eerw. Heere Joannes
Jacobus van Hulsel
Gebortig van Turnhout
Gewesenen onder-pastoor
Alhier 9 jaeren ende
Pastoor alhier 17 jaeren.
Sterft den 7 Augusti 1785
Ende den Heere
Joannes Ludovicus van
Hulsel synen Broeder
Liggende begraven in
De Kerck alhier
Out 43 jaeren sterft
den 10 mey 1781
Bidt voor de zielen.

REASSUMPTA

Anno Domini 1778

Per quinque Dominos immediate sequentes.

D. Cornelius Engelen, Turnholtanus. Baptizatus 19 Xbris 1750. Maj. Anno 1790 e Castro 45^s. Theol. in Maj. Col. via concursus universitatis factus pastor in Elverseele in Wasia anno 1778, 26 Aug.

D. Joannes Baptista Dierickx, Gierlensis. Maj. Anno 1771 e Ped. Porci, 21 promotus; Maj. Coll. Theol. A^o 1779. Lector statutus in Maldarii; anno 1780 in S. Theologia Licentiæ laurii insignitus 26 apr. Via nominationis per venerandam facultatem artium factus pastor in Overysche 11ma Decembris 1780.

D. Franciscus Felix Claessens, Arendoncanus. Maj. Anno 1773 e Castro 28^s promotus; Maj. Coll. Theol. Factus anno 1783 pastor in Desschel Campiniæ. Obiit 6 junii 1816.

D. Jacobus Druyts, Ex Vosselaer pap. Anno 1776, e Porco, 22^s promotus. Primum exin S. Theol. alumnus in Coll. Adriani VI pont. inde canonicus Præmonstratensis in abbatiâ S. Michaelis Antverpiæ; ex eo factus pastor in Merxplas.

D. Joannes Gerardus Van Hooghten, (1) Gierlensis pap. Anno 1777 e Pædagogio Porci tertius promotus. Primum dein S. Theol. alumnus in coll. Adriani VI pontificis, inde J. U. Lic. et advocatus concilii Brabantiae Bruxellis.

D. Lucas Josephus Wouters, Turnholtanus 1778. Baptizatus 4 sept. 1756. 84^s P. post Lineas. Obiit Turnholti anno 1780 9 Augusti. S. Theol. Alumnus.

J. E. JANSEN.

(1) Na zijn overlijden plaatste men op het kerkhof te Gierle een gedenksteen die al zijne titels weergaf:

D. O. M.

Ter gedachtenis

Van den achtbaren heer

Joannes Gerardus Van Hooghten,

Weduwenaar van Vrouw Maria Catharina Dillen

Geboren te Gierle 30 Deeember 1757

Den derden der eerste linie

Licentiaet van beide regten aen de oude Hoogeschool te Leuven

Ten tijde des franschen bestuers professor der regten te Brussel

Naderhand Voorzitter en later eersten Voorzitter

van 't Hof van Appel ter zelfder stad

Voorzitter van den Kerkraed van de HH. Gudula en Michael

Ridder van den Nederlandschen Leeuw

Officier van 't Order van Leopold.

Overleden te Brussel 7 April 1842,

Begraven te Molenbeek bij Brussel.

Hij was werkzaam en regtlievend, openhertig

En eenvoudig, aen Vaderland en Godsdienst toegekleefd

God schenke hem de kroon der Glorie,

Annales de l'Académie d'Archéologie de Belgique, t. XII, 1855, p. 242.

Rechtsuraag

aangaande het bemalen

der Molens van den Heer

van Turnhout

(A^o 1770)

CASUS

Onder de jurisdictie van Turnhout syn vier wintmolens competeerende aen den heere van Turnhout.

Dese 4 wintmolens plaghten eertijts altydt verpaght te worden, als wanneer de paghters plaghten gequoteert te worden in de neiringhbede ieder à rato van hun bedrijf.

Dogh sedert eenige jaeren te weten met het aancomen van den hertogh van Sylva Tarouca tot de heerlyckheijt, sijn de selve molens niet meer verpaght. Maer dien heere heeft daer toe aangesteld eenen meester knecht ende diffrente andere knechten de welcke desche Molens bemaelen voor reckeninge van den heer, in der voegen dat de Regeerders altydt vermeijnt hebben, dat allen het profijt daer van provenierende, was ten behoeve van den heer, alhoewel men met het affgaen van desselfs Rentens over 2 à 3 jaeren heeft ontdeckt dat den voors-

meester knecht, een Conventie hadde met den heer, uyt craghte van welcke hij boven sijne ordinaire gagie nogh was genietende een deel in de winste vant gemael.

In dese gesteltenisse vermeynen eenige dat den heer van Turnhout niet quotisabel is in de neiringhbede om reden dat hem is competerende den wint, ende bovendien dat het eene constante jurisprudentie is in materie van de publicque Lasten in Brabant, dat de eygenaers selfs defructuerende hunne goederen vrij van bede, als zijn de molens ten desen, niet quotisabel syn in de quartiers Lasten. Dat integendeel de huerlingen ende gebruyckers der selve goederen ter saecke van hun bedrieff ende apparent gewin, quotisabel syn, soo in de quartiers als domiciliaire Lasten.

Dat het placcaert van 16 Xber 1704 dien aengaende claer en precies is.

De huerlingen ende gebruyckers van de molens in Brabant zijn ter saecke van hun bedrieff der selve molens, quotisabel naer proportie dat de selve molens syn gerapporteert in den cohiere des jaers 1686 vergeleken teghens de Evaluatie van de gronden van Erven in den selven cohiere, soo ingevolge het placcaert van 12 augusty 1749 als ingevolge het vonnis van den Souv. Raede tegens de generaele Eygenaers der molens in Brabant van 18 feby 1752 ende het decreet van den selven raede van den 3 augusty 1752 voor de seven quartieren van Antwerpen geemaneert.

Maar de swarigheyt die hier ontmoet, is dat, alhoewel de thiende paghters oft huerlingen der thienden quotisabel syn over hun bedrieff ende apparent gewin op den voet geprescribeert met het voors: placcaert ende het vonnis tegens de generaele thiende heffers oock in dato 18 feby 1752 ende het voors-decreet van 3 augsty 1752.

Eventwel de thienheffers, als wanneer sij hunne thienden selfs ophaelen, in diergelycke Lasten quotisabel syn.

Ende vervolgens dat de eygenaers van de molens de selve selfs defructuerende oock in diergelycke Lasten niet quotisabel syn, naementlyck als de molens syn vrij van bede als degene nu de questie, wesende oude Leenen.

Andere vermeynen dat niet tegenstaende den heere selfs syne molens is defructuerende, hij eventwel gehouden is te betaelen,

ende dat hij quotisabel is in de quartiers ende domiciliaire Lasten ingevolge het placcaert van 16 Xber 1704 ende de voordere placcaerten ende Decreten hier voor beroepen, vermits aldaer staet de *huerelingen* ende *gebruyckers van de Molens*.

QUÆRITUR.

1. Oft den heere syne Molens selfe defructuerende quotisabel is in de neiringhbede oft niet.

2. In cas negative, oft men niet gerechtigh syn, te quotiseren den meester knecht over syn apparent gewin boven syne ordinaire gagie, ingevolge de conventie die hij met den heer heeft, te meer alsoo bij Decreet van 13 april 1752 is verclaert dat de thiende heffers doende oft laetende door andere hunne thienden ophaelen ende schueren oft uytдорssen, buyten hunne eyge schuere, niet en worden gecenseert hunne thienden selfs te defructuerende ende dat daer over moeten betaelt worden de quartiers en domiciliaire Lasten op den voet van het vonnis van den 18 feby 1752, gelyck mede bij verschyde vonnissen is verstaen dat de thiendeheffers laetende hunne thienden ophaelen voor strooy en caff, niet worden gehouden hunne thienden selfs te defructueren, allen het welck men soude sustineren oock te moeten wercken tegens de gene hunne molens laeten bemaelen door andere voor een deel in de winste, aengesien diergelycke bediende meer de fructuateurs sijn als degene de thiende ophaelen voor strooij en caff.

Gesien by den ondergescreven advocaet van den souv. Raede geordoneert in Brabant de hier voorenstaende casus ende de vraege daer uyt voorgesteld ende tot dien recours genomen tot de placcaerten ende decreten daer by vermelt.

Het advies gedraeght dat by het placcaert van 16 Xber 1704 in uytdruckelycke termeynen gestatueert synde dat de proprietarissen ofte eygenaers inwoonders der steden ofte platten lande den vry goederen exempt van Bede sullen cultiveren ofte defructueren niet en en sullen moghen getaxeert worden in de quartiers lasten dat inquam volgens het selve placcaert oock

eenen eygenaer der molens de selve cultiverende t' synen behoefte aen dese lasten niet onderworpen en is ende by gevolg dat aen dese lasten oock niet onderworpen kan synden eygenaer der molens in casu vermeldt voor soo veel de selve molens leenroerigh ende vry van Bede syn wanneer die door den eygenaer bemaelen worden conform het gebruick volgens voors. casus binnen Turnhout van opsichte van alle bederryde goederen vaststaende aen welcken generaelen regel by het reglement van den 12 aug. 1749 eene modificatie gebracht is ten opzichte van alle de rations die gevraeght syn geweest op de generaellteyd van Brabant gelyckooch voor de ende andere rations die hebben moeten geleverd worden in de fransche magazynen gedurende de jaeren 1746 ende 1747 welke classe van quartiers lasten volgens het plaacrt van 30 7ber 1747 voor eene hellicht moesten gevonden worden op den voet van den xx penn. ende d'andere hellicht op den voet van de quartiers lasten bestaende de selve modificatie hier inne dat alle proprietarissen, defructuateurs ende huerlingen boven de hellicht omgeslaegen op den voet van dewelcke niemant vry en is oock gehouden is in de andere hellicht om te slaegen op den voet van quartiers lasten soo nochtans dat de ingesetenen der besloten steden van Brabant hunne eygene goederen defructueerende volgens denselven oock maer gehouden syn te betaelen de hellicht van de voors. hellicht synde het voorgeroert plaacrt van 1704 ten aansien van alle andere quartiers lasten gebleven in syn volle vigueur waeraen oock geen veranderinge gebracht is by het vonnis van den souv. raede van Brabant teghens de generaele eygenaers der molens van Brabant gegeven 18 febr. 1752 nochte by het decreet van 3 aug. van den selven jaere alsoo dan by eenighlyck is gefixeert den voet op denw. de defructuateurs der molens in de quartiers ende domiciliaire lasten behoirende tot contribuieren sonder in eenigen manieren te determineren ofte gemunt ende wie daer van vrij is alvolgende is sulcke gebleven ter dispositie van de voorgaende plaacarten, breeder hierboven gementioneert, diensvolgende soude den ondergescreven van gevoelen syn dat den heere syne molens selfs bemaelende ofte doende bemaelen tot syne rekeninge in casu tot geene quartiers lasten verbonden is niet meer als andere proprietarissen hunne eygene bedevrye

goederen cultiverende, onderworpen syn uytgenomen de modificatie hierboven gementioneert niet doende ter contrarie het decreet van 13 april 1752 anders om dat het selve is besonder ten opsichte van de thiendens alleen ende alvolgende niet te intenderen is tot molens ofte andere eygenaers defructuateurs van hunne goederen uyt alle welke principia den ondergescreven van gevoelen is dat den meesternecht in alle de selve lasten gehouden is voor het paert ende deel hetw. hy in de winste van de selve molens heeft ingevolge de conventie met den heere aengegaen, alsoo desen eatenus te confideren is als partieelen defructuateur van de geseyde molens ende dat op de selve proportie subject aen de gemelde lasten ondertusschen gelyck diergelyck van eenen eygenaer van eenen molen eenighsints vreemt ende suspect is ende in eenen pleinen sin niet en kan passeeren als eenen syn eygen goet cultiverende ende datter van eenen anderen cant sooveel materie is nopende een diergelyck gebruyck een particulier decreet te geven als gegeven is, ten opsichte van de thiendens soo en soude de regeerders niet ongeraeden doen van op het exempel van het voorgemelt decreet van 13 april 1752 oock ten aansien van den voorhandigen cas diergelyck te versoecken. Geadviseert binnen Brussel den 9 febr. 1770.

Pro adviso

A. RENIERS.

dry guldens thien stuyv.

solvit den pr.

Mijnheer,

Tot beantwoording van de vraege door de heeren Regeerders van Thurnhout gedaen met UEd. missive van 17 dezer, dient dat het eene constante jurisprudentie is in materie van de publieke lasten in Brabant dat de Eygenaers zelfs defructuerende hunne goederen vry van bede, niet quotisabel en syn in de quartiers lasten.

Dat integendeel de huerlingen ende gebruyckers derselve goederen, ter saecke van hun bedrieff ende apparent gewin quotisabel syn soo in de quartiers als domiciliaire lasten.

Het plaacrt van 16 Xber 1704, is dien aengaende claer ende precies.

De huerlingen ende gebruyckers van de molens in Brabant syn ter sake van hun bedrieff ende apparent gewin deselve molens, quotisabel naer proportie dat de selve molens syn gerapporteert in den cohieren des jaers **1686** vergeleken tegens de evaluatie van de gronden van Erve in den selven cohier, soo ingevolge het Placaert van 12 augusti **1749** als ingevolge het vonnis van den Souverynen Raede van Brabant tegens de generale Eygenaers der molens in Brabant van 18 februy **1752** ende het decreet van den selven raede de dato 4 augusti **1752**, voor de seven quartieren van Antwerpen geëmaneert.

De swaerghij, die hier ontmoet is dat, alhoewel de thiende pachters ofte huerlingen der thienden quotisabel sijn over hun bedrieff ende apparent gewin op den wet gepreeschrijft met het voors. placaert ende het vonnis tegens de generale thiende heffers van Brabant oock in dato 18 februy **1752** ende het voors. decreet van 3 augusti **1752**, evenwel de thiendeheffers, als wanneer sy hunne thienden selfs ophaelen, in diergelycke lasten quotisabel en syn.

Waer van het gevolg schijnt te wesen dat de eygenaers van de molens deselve selfs defructuerende oock in diergelycke lasten niet quotisabel en syn namentlyck als wanneer de molens syn vry van bede, als degene van Thurnhoudt wesende oude leenen.

Ingevalle het dan in waerhyd bestaat dat den heere van Thurnhoudt syne molens selfs defructueert, met deselve te bemaelen voor syne eygene schaede ende bate, soo en can der geen fundament syn om den selve heere over eenigh bedrieff ofte aparent gewin te quotiseren.

Oock niet syne bediende, alswanneer deselve maer en maelen voor den heere in enckelen loon, ende diensvolgens geen bedrieff ofte aparent gewin en hebben van de molens.

Soo nochtans dat diergelycke bedienden in de gemynte lasten evenwel quotisabel sijn naer advenant van andere luyden, die oock hunnen cost winnen met in loon te wercken voor andere, als by voorbeeld wevers ende diergelycke.

Het doet voorders te bemercken dat by decreet van den Raede van Brabant de dato 13 April **1752** is verclaert dat de thiendeheffers doende oft laetende door andere hunne thiende ophalen, ende schueren ofte uytdorssen buyten hunne eyge schuere ende wooninge niet en worden gecenseert hunne thiende

selfs te defructueren ende dat daer over moeten betaelt worden de quartiers en domiciliaire lasten op den wet van het vonnis van 18 februy. **1752**.

Gelyck mede bij verschyde vonnissen is verstaen dat de thiendeheffers laetende hunne thiende ophalen voor stroy en caff niet en worden gehouden hunne thiende selfs te defructueren.

Op de selve fundamenten van recht soude men connen sustinêren dat de voors. decreten en vonnissen moeten wercken tegens de eygenaers dewelcke hunne molens doen ofte laeten bemaelen door andere en de aen de selve boven hunnen loon ende gagie laeten genieten een deel in de winsten voortscomende van het gemael.

Aengezien diergelycke bedienden meer defructuateurs zyn als degene, dewelcke de thienden oplichten voor enkel stroy en caff.

Het schynt ten minsten in Rechte resoluut te sijn dat diergelycke bedienden ofte meester knecht in de quartiers ende domiciliaire omstellingen lasten der gemynte, quotisabel is naer advenant van het deel hem toegeeygent in de winsten ofte profyten van het gemael boven syne ordinaire gagie ofte loon.

Soodanigh dat diergelycken meester knecht profilerende bij voorbeeld tweehondert guldens s'jaers uyt de winsten van het gemael boven syne gagie, soude moeten betaalen soo veel als eenen Pachter defructuerende eene hoeve ende landen verhuert tot tweehondert guldens 's jaers.

Blyve met veelē achtinge

Mynheer

UEde D. W. Dienaer
F. B. BELTENS, 1770.

Antwerpen 26 Janrij 1770.

ARCHIEF DER STAD TURNHOUT, Nr 313. — Opstel en eigenhandige brief van dien tijd.

J. E. JANSEN.

Bibliographie - Boekennieuws

Een verslag zal voortaan in deze Annalen gegeven worden van al de werken en belangrijke artikels, die over de Kempen handelen, of waarvan de schrijver twee exemplaren aan den heer secretaris J. Diercxsens, Leopoldstraat, Turnhout, zal sturen.

Royaume de Belgique. TOPOGRAPHIE MÉDICALE du Royaume, élaborée en vertu de l'arrêté royal du 20 juillet 1889, par la *Société Royale de médecine publique et de topographie médicale*. ZONE III OU DE LA CAMPINE. (Liège, imprimerie H. Vaillant-Carmanne, 1906) [0,25X0,17] 184 p. avec cartes.

L'auteur de cette monographie est le Dr L. Goffin, de Turnhout, membre de la commission médicale provinciale d'Anvers, président de la commission médicale locale de Turnhout. Il traite sa matière en deux parties: L'Etat ancien et l'Etat actuel de la section de Turnhout — région urbaine — région rurale. La première partie renferme des détails qui intéressent l'histoire de Turnhout au point de vue de l'auteur. La deuxième partie subdivisée en neuf chapitres nous fait connaître la situation, l'atmosphère et le climat, l'alimentation, la propreté et l'éclairage, la population, la mortalité, les institutions administratives et hygiéniques, les mœurs, l'instruction, l'aisance et la misère, les crimes

— 41 —

et délits et puis les diverses sections de la région rurale: section d'Arendonck, Hoogstraeten, Brecht, Eeckeren, Santhoven. L'ouvrage se termine par un aperçu sur le moment démographique; réflexions générales; conclusions.

Cette monographie considérée dans son ensemble est d'une réelle valeur. Elle nous donne un aperçu général de la situation hygiénique de la Campine (Nord) déduite de nombreux détails et de statistiques officielles. En montrant la situation et la cause de plusieurs déficiences, l'auteur nous indique ensuite les remèdes. Plusieurs articles sont précédés de l'histoire de l'objet en question. C'est ce qui nous donne, pour Turnhout surtout, de nombreux points historiques, depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours.

Qu'il nous soit permis de faire quelques remarques. Il y a un manque trop général de citations de sources. En même temps quelques inexactitudes historiques se sont glissées dans l'ouvrage, par exemple: p. 4 et 8, *Vrijheid*, c'est la Franchise et non la Seigneurie ou Quartier; p. 12, n. 2, *il n'est pas probable qu'il existât des drapiers*, etc.. — Il n'y a pas de doute qu'il y en a eu puisque les registres des archives en font plus d'une fois mention; p. 26, *château de Turnhout construit au commencement du XVe siècle par Marie etc.* — Cette princesse est morte le 1 mars 1399 (n. s.) et occupa le château depuis 1371, donc il n'est pas question de XVe siècle. etc. L'orthographe des noms flamands laisse de temps à temps à désirer; par ici et par là, nous rencontrons encore d'autres fautes que nous considérons comme des fautes d'impression ou de distraction. Cependant ces petits détails ne nuisent pas à l'ensemble et bien mesquin serait celui qui voudrait démolir un ouvrage entier pour quelques *lapsus calami*. Nous tenons donc à féliciter Mr le Dr L. Goffin de son intéressante et utile étude tant au point de vue médical qu'au point de l'histoire de la Campine.

* *

E. VLIEBERGH, hoogleeraar aan de Katholieke Hoogeschool te Leuven. — *De landelijke bevolking der Kempen gedurende de XIXe eeuw*. Bijdrage tot de economische geschiedenis. (Brussel, Hayez, 1906) in 8° [0,23X0,15] 192 bladz. Kaart. Bekroond door de klasse der letteren en der zedelijke en staatkundige wetenschappen van de Koninklijke Academie, den 8^{en} Mei 1905.

Dit werk werd geschreven als antwoord op de prijsvraag der Academie: *On demande une étude sur la condition des classes agricoles d'une région de la Belgique au XIXe siècle.* Hoogleraar Vliebergh koos de Kempen uit tot zijn onderwerp, om de aandacht die op eene bijzondere wijze op de Kempen is gevestigd door het ontdekken der koollagen en om den vooruitgang die deze streek in de 19e eeuw heeft gedaan. Na eene inleiding over het te behandelend onderwerp en de bronnen, neemt hij ter studie de streek, — de Kempische Landman — het Volksonderwijs in de Kempen — de Landelijke Eigendom in de Kempen — de Kempische Boer — Knechten, meiden en daglooners op de Kempische hoeven — ontginningen in de Kempen — de Nijverheid in de Kempen — de Vrije Landbouwverenigingen in de Kempen — en sluit met een Nawoord waarin hij onder andere de wenschen uit van meer kleine boerenwinningen, meer goede wegen aan te leggen en een beter voedsel den landman te zien nutten.

De schrijver behandelt zoowel de Antwerpsche als de Limburgsche Kempen. Hij doet met officieele statistieken aan de hand den vooruitgang van den landbouw uitschijnen, hekelt ook sommige gebreken en weet ook het middel aan te duiden om daarin te voorzien. De menigvuldige geschiedkundige gebeurtenissen, kortbondig ter loops aangehaald, vormen ook eene kostbare bijdrage op dit gebied.

* *

Aangezien wij een verslag willen geven over al de werken die in betrekking staan met de Kempen, vermelden wij de volgende. Daar wij in geen redetwist met den schrijver willen treden, laten wij eenvoudig volgen wat het gekend en uitmuntend tijdschrift: *Archives Belges*, onder de hoofdredactie van G. Kurth, J. Laenen en H. Van Houtte, schreef in den 7ⁿ en 8ⁿ jaargang:

214. A. F. J. DE LAET. *Vrankerijk onder Turnhout.* — Turnhout, Jacobs-Brosens 1905, in-8° de 76 p.

M. l'abbé De Laet voit dans la dénomination du lieu-dit Vrankerijk dans la banlieue de Turnhout, l'indice de l'existence à cet endroit d'une ancienne principauté franque. Sur cette base défectueuse, l'auteur édifie toute une série de conclusions plus

ingénieuses que probables. Pour lui Vrankerijk serait le berceau de la monarchie franque, le premier noyau de Turnhout, le *locus Taxandriae*, d'où les Saliens envoyèrent une députation à Julien l'Apostat, la résidence enfin du roi Theobald que le peuple vénérâ comme saint et sur le tombeau duquel on éleva la première église de Turnhout.

Tout cela (faut-il le dire ?) ne peut pas nous satisfaire. Toutefois il y aurait mauvaise grâce à méconnaître les mérites de cette première partie du travail de Mr De Laet. L'auteur en effet, au cours de ses démonstrations, relève une foule de particularités et de faits qu'on chercherait vainement ailleurs et qui sont de nature à donner un intérêt réel à son livre.

Nous serions plus sévères pour la seconde partie. L'auteur y discute l'identification du nom de lieu *Torolt*, qui est mentionné comme la résidence du prêtre *Domlinus* dans la vie de S. Bavon et tire de ce texte une foule de conclusions sur la situation de Turnhout durant la première moitié du VIIe siècle. Or même le plus ancien *vita* de saint Bavon ne mérite guère de créance. Toute l'argumentation tombe à faux. J. L.

215. A. F. J. DE LAET. — *Turnhout de hoofdstad der Kempen.* — Turnhout, Jacobs-Brosens, 1905. T. I, in-8° de 176 pp.

Dans ce volume l'auteur commence par reproduire in *extenso* l'étude que nous venons de signaler et la fait suivre d'une esquisse sommaire de l'histoire de la franchise de Turnhout jusqu'au XVIe siècle. Cette dernière partie, sauf quelques inexactitudes de détail (l'auteur confond notamment la peste avec la lèpre), forme un bon travail de vulgarisation, basé sur une connaissance sérieuse de la littérature et des sources. J. L.

(*Archives Belges*, 7e année, p. 210).

52. A. F. J. DE LAET. — *Turnhout de hoofdstad der Kempen*, 2e partie. — Turnhout, Jacobs-Brosens, 1905, in-8° 152 pp.

Il y a quelques mois (*Archives Belges* 1905, art. 215) nous avons rendu compte de la première partie de ce travail. La seconde et dernière celle que nous venons de recevoir maintenant, nous paraît un travail un peu hâtif. L'auteur y indique plutôt qu'il nous raconte une série de faits intéressant la vie interne et externe de la capitale campinoise du XVIe siècle jusqu'à nos jours, mais sans les relier, sans les grouper, sans égard même

à leur importance relative. On se demande si, en voulant être simple et populaire l'auteur n'est pas tombé dans le défaut de certains manuels d'histoire à l'usage des écoles, qui à force de subdivisions de paragraphes et d'entêtes se réduisent en quelque sorte à une table de matières. Il est regrettable que les jeunes amateurs actifs et intelligents, tels que l'auteur de ce travail, ne soumettent pas à la critique d'un homme du métier leur manuscrit lui-même, cela leur éviterait bien des mécomptes et vaudrait à la science de bons ouvrages à la place des recueils de bons matériaux qu'ils fournissent trop souvent. J. L.

(Archives Belges, 8e année, p. 62).

* *

C. R., priester. — *De heilige Nicolaas Poppel, een der 19 martelaren van Gorcum*. (Diest, L. Beckers, 1906), in-8° [0,22 X 0,14] 32 bladz.

Dit werkje is een critisch antwoord op eene voordracht in *Taxandria* verschenen (1904, bl. 174): *De H. Nicolaas Poppelius, zijn naam en zijne geboorteplaats door den E. H. Van Eyndhoven*. Het is er om te weten aan welk dorp, Weelde of Poppel, de eer toekomt de bakermat geweest te zijn van den H. Nicolaas Poppel, eenen martelaar van Gorkum. C. R. houdt voor Poppel, E. H. van Eyndhoven voor Weelde.

C. R. geeft eerst eene korte levensbeschrijving van den heilige en daarna eene critische beschouwing. Deze wordt verdeeld in het onderzoek der registers van Leuven, der geschiedschrijvers (vooral de oudste, en uit de jongere de voornaamste), der bijnamen Jansen en Poppel, der overleveringen en eindelijk der archieven.

Dit boekje getuigt van ernstige opzoekingen en van keurigen schrijftrant. Alleen eene kleine opmerking over het Besluit, bl. 52. Na zulke plechtige pleidooi voor Poppel ware het natuurlijk geweest het besluit te trekken ten voordeele van Poppel en niet noch voor Poppel, noch voor Weelde. *Mij dunkt*, zegt de schrijver, *geen van beiden kan met volle zekerheid spreken, en alle opwerpingen weerleggen*.

J. E. JANSEN.

Herenthals

Honderd jaar bestuur

1580 — 1679

Een gemeentebestuur, vóór de Fransche Revolutie, was iets geheel anders als tegenwoordig. Heden bestaat een gemeentebestuur, bij vrije verkiezing des volks gekozen, uit eenen burgemeester, twee of meer schepenen, naar 't belang der plaats, en een aantal raadsleden, insgelijks grooter of kleiner, naarmate van de bevolking, waarover het den staf moet voeren.

De *burgemeester*, door den koning benoemd, is het hoofd der gemeente; moet de orde en de tucht in deze handhaven; is de voorzitter in den raad.

De *schepenen*, bij meerderheid van stemmen, door de leden van den Raad zelf aangesteld, maken met den burgemeester als het bureel uit van den Raad. Zij deelen met den burgemeester het dagelijksch bestuur; hebben het opzicht over de gemeentewerken en de kas; verzenden, steeds met het hoofd der gemeente, de loopende zaken van den dag en bereiden de werkzaamheden van den raad.

De *raadsleden* zijn de vertegenwoordigers des volks; zij maken

met den burgemeester en de schepenen, onder hun genomen, het bestuur der gemeente uit; nemen, onder de hoede van de algemeene wetten des lands, al de maatregelen tot het welzijn der gemeente; stellen de beambten aan, regelen de inkomsten en uitgaven, enz.

Hunne rechtsmacht evenwel strekt zich slechts uitsluitend uit tot zuiver bestuurlijke zaken en is, zelfs op dat gebied, in vele zaken zeer beperkt.

En zóó is het geheel het Vaderland door, overal op dezelfde wijze.

Gansch anders ging het er vroeger toe. Geheel verschillend was toen en de samenstelling en de rechtsmacht onzer besturen.

Laten wij daar een stond bij stilblijven: het diene meteen als inleiding tot de lijst der magistraten, die wij aan 't einde van deze bladzijden mededeelen.

Vooreerst, hoe was, over 't algeheel, onder het oude stelsel, het bestuur onzer buitengemeenten en zelfs onzer kleine steden samengesteld?

Over 't algemeen, zooals men weet, waren onze dorpen toen geene *gemeenten* maar *heerlijkheden*. De dorpen waren dat nagenoeg alle, en ook vele kleine steden. Voor de laatste soort behoeft men slechts, om er zich van te overtuigen, den blik te laten rondvaren in de naaste buurt: Hoogstraten, Breda, Bergen-op-Zoom, Sichem, Diest, Aarschot, Turnhout, alhoewel alle steden of ten minste vrijheden, hadden hunnen *heer*.... hunnen heer, die er het oppergezag genoot, de wetten maakte, die uitvoerende, in een woord, het bestuur geheel in handen had!

Wel gingen onze oude gemeenten, steden en vrijheden groot op hunne voorrechten, herkomen, handvesten en vrijdommen; alle echter hadden zij die aan de vrijgevigheid en de milddadigheid dier heeren en de kracht en den moed waarmede zij die later wisten te handhaven, te danken. De groote, eigenlijke, ware wetgever en bestuurder was en bleef de *heer*!

Hierop maakte uitzondering de plaats, waarvan wij hier spreken, Herenthals. Die had nimmer, gedurende geheel den tijd van haar bestaan, eenen heer aan haar hoofd; erkende, zooals de groote steden des lands, nooit een anderen gezagvoerder als den souverain des lands, den hertog van Brabant; was, van

den beginne aan, eene vrije opene, ontvoogde stad, die haar eigen bestuur koos, op zich zelve bestond en, vrij en ongehinderd, zelf haar zaken beridderde.

Dat evenwel veranderde eigenlijk weinig aan de uiterlijke toedracht der zaken. Immers was er hier geen heer die het oppergezag had van het bestuur; ook elders oefende, over 't algemeen, de heer persoonlijk zijn gezag niet uit, en deed deze, in 't meeste deel der gevallen, de belangen zijner heerlijkheid waarnemen door eenen bond van mannen, op denzelfden leest geschoeid als het bestuur in de steden. Enkel een verschil bestond er dan: het bestuur der heerlijkheden geschiedde in den naam en ten bate der *heeren*, daar integendeel, in de steden, dit plaats had in den naam en ten bate der *algemeenheid*, der *gemeente*, en de leden die het bestuur uitmaakten, in de eerste, den naam droegen van *mannen*, den geijkten term der leenroerigheid: in de steden integendeel dien van *schepenen*. Dit laatste zelfs verdween geheel met den tijd, zoodat bij voorbeeld, op 't einde der zestiende eeuw, nagenoeg overal de oude *mannen* der heerlijkheden door *schepenen* vervangen waren of althans dien naam droegen.

En waaruit bestond dat *Bestuur*, de *Wel*, zooals men in dien tijd zeide? Zij bestond ten minste uit de vier volgende soorten van personen: 1° eenen **schout**, elders *drossaard*, *meyer*, en zelfs, in sommige grootere steden, *amman* geheeten; 2° uit een aantal **schepenen**, gewoonlijk, althans in den beginne, zeven; 3° eenen **klerk**, ook *griffier* en later, bijzonder sedert de zeventiende eeuw, *secrétaris* genaamd, 4° eenen **vorster**, niet zelden ook den naam dragend van *schutter* of *meyer*.

De schout, zooals heden de burgemeester, was het hoofd van het bestuur. Hij werd, in de vrije steden, zooals Herenthals, rechtstreeks benoemd door den hertog van Brabant, den souverain des Lands. In de heerlijkheden alsook in de steden met heeren werd hij aangesteld door den heer of dezes plaatsvervanger. Zelfs echter hier, alhoewel door den heer benoemd, was hij de vertegenwoordiger van den vorst des lands. Vooraleer aan te treden moest hij den gebruikelijken eed doen: in de steden, voor eenen bijzonderen afgevaardigde van den hertog en de schepenen, in plechtige zitting vergaderd; en in de

heerlijkheden insgelijks voor de schepenbank, plechtig vergaderd, en voor den heer der plaats of diens plaatsvervanger. Om tot het ambt van schout aangenomen te worden moest men de drij volgende hoedanigheden hebben: 1° Brabander zijn van geboorte, 2° gesproten uit wettige ouders en 3° een aantal vaste goederen binnen de palen des hertogdoms bezitten. Gewoonlijk werden de schouten benoemd voor 't leven. Hun ambt was dubbel: zij waren tevens *bestuurders* en *rechters*. Als *bestuurders* hadden zij voor zending de orde en de rust in de gemeente te doen handhaven en de hand te houden aan de uitvoering der algemeene wetten des lands en van de plaatselijke verordeningen der streek. In dit opzicht deden zij nagenoeg wat heden onze burgemeesters te doen hebben. Als *rechters* bevonden zij zich aan 't hoofd der schepenbank, in die omstandigheid als *vierschare* of *rechtbank* zetelend. In dit opzicht was hun ambt bijzonder belangrijk. Vooreerst, zij waren het, die wanneer eene zaak van belang op den rol stond, de schepenbank moesten bijeenroepen: de *vierschare* bannen. Wanneer de rechtbank vergaderd was, zaten zij de vergadering voor, traden zij als openbare beschuldigers op, leidden de bespreking, ondervroegen de getuigen, gaven het woord aan de partijen en eischten, wanneer de bespreking gesloten was, recht, in andere woorden, eischten van de schepenen, die als rechters zetelden, dat zij naar geweten zouden uitspraak doen in de zaak, hun vonnis strijken. Ten slotte, wanneer het tot een vonnis kwam en de partijen niet verzoenden of tot eene overeenkomst kwamen, waren zij ook met de uitvoering van dat vonnis gelast. Van daar, b.v., dat men ze steeds tegenwoordig vindt bij de halsrechten, wanneer het hoofdzaken geldt.

De *schepenen* moesten, evenals de schouten, in den lande zijn geboren, wettige ouders hebben en een aantal onroerende goederen bezitten. Zooals op de meeste plaatsen, waren zij te Herenthals ten getalle van zeven. Immer behoorden zij tot de bijzondersten, tot de notabelen der gemeente. Zij werden echter niet, zooals de schouten, benoemd voor 't leven; elk jaar werden zij hernieuwd. Op vele plaatsen zelfs waren zij niet onmiddellijk herkiesbaar, en moest er ten minste een jaar verlopen vooraleer zij weder mochten in bediening treden. Te Herenthals,

zooals uit onderstaande lijst blijkt, bestond ook zoo iets, echter niet voor allen, daar er schier elk jaar een of meer schepenen voorkomen die reeds het jaar te voren hadden gediend. In de heerlijkheden werden zij algemeen aangesteld door den heer of diens schout, daartoe bijzonder afgevaardigd. Te Herenthals geschiedde hunne aanstelling als volgt: de hertog van Brabant stuurde, op den dag dat die aanstelling moest plaats hebben, twee bijzondere commissarissen ter plaatse, die ter « raadcamere vergaderden » om de wet te zetten. « Die twee commissarissen kozen de twee eerste schepenen. Die twee eerste, alzoo rechtstreeks door den hertog gekozen, kozen samen hunnen derden « medegeselle »; « die drij, den vierden en alzoo voert.... de nutste en de orboirlijkste, bij hunnen eede daartoe dienen... tot dat het getal van zeven was bereikt. » Na hunne verkiezing deden de schepenen hunnen eed, onmiddellijk, wanneer zij tegenwoordig waren, of later op de eerste vergadering der bank. Hunne rechtsmacht strekte zich uit over al de zaken waarvan de schout de maning had; zij waren dus ook, op dezelfde wijze als deze, tevens rechters en bestuurders. Als *rechters* waren zij nagenoeg wat heden de leden der jury zijn in onze Assisen. Zij beschuldigden niet: dat was het ambt van den schout. Ook ondervroegen zij niet: zij luisterden slechts naar wat én de beschuldiging én de verdediging in 't midden brachten. Zij onderzochten echter met vlijt de eischen; ontvingen de verslagen der experten, gingen met bijzondere aandacht de maningen na der schouten over de toepasselijkheid der wet, en spraken eindelijk, na alles wel gewikt en gewogen te hebben, hun oordeel, *het vonnis*, uit. Zij waren dus de eenige en ware rechters.

Als *bestuurders* was hun ambt niet min aanzienlijk. Vooreerst zij stonden met den schout en onder de leiding dezes in voor de orde en de tucht in de gemeente; zij hadden het recht voorschriften uit te vaardigen het algemeen belangend, die, wanneer zij door den schout goedgekeurd werden, al de ingezetenen binnen de palen der gemeente verplichtten; zij hadden ook het beheer der gemeentegelden, en regelden de uitgaven en inkomsten dezer; zij waren eindelijk de groote notarissen der streek, daar al de veranderingen van onroerende goederen, cijnsen en

rechten, voor hen moesten geschieden en te boek gesteld worden.

De derde soort van personen, die wij in de besturen van den ouden tijd ontmoeten, zijn de *klerken*, de *griffiers*, of *secretarissen*. Om echter de waarheid gestand te doen, moeten wij zeggen dat die eigenlijk niet behoorden tot het bestuur, dat, 't zij men het onder zuiver bestuurlijk, 't zij onder rechterlijk opzicht beschouwe — wezenlijk door den schout en de schepenen volledig was. De klerken of griffiers hadden, krachtens hun ambt, niets anders te doen dan de beslissingen van den raad of de vierschaar te boek te stellen. Zij hadden dus het recht niet in de beraadslagingen tusschen te komen: feitelijk echter ging het er gewoonlijk geheel anders toe. Daar zij gewoonlijk, buiten den schout of de rechtsgeleerden die men soms bijriep, de personen waren, 't best met de gewoonten en « costuymen » der streek bekend, had men zeer dikwijls van noode beroep te doen op hunne kennissen en gebeurde het niet zelden dat zij de groote bestuurders — niet met recht maar feitelijk — der plaats werden — iets wat op vele plaatsen nog heden maar al te dikwerf het geval is. Zeggen wij echter niet al te veel kwaad van die griffiers! Het zijn hunne registers en geschriften die heden voor 't grootste gedeelte onze archieven, en dus de bronnen der geschiedenis uitmaken.

Eindelijk de *Vosters*, evenals de griffiers, waren slechts be-dienden van 't bestuur. Zij hadden, zooals dezè, insgelijks een dubbel ambt: dat van *deurwaarder* voor de vierschare en dat van *schutter*, politieagent of veldwachter, voor de uitvoerende macht. Zij moesten, zooals al de voorgaanden, hunnen eed doen. Als *schutters* moesten zij « ten spoedigste, ten lancxsten binnen de vier en twintig uren na hun kennis, den schout of zijnen stadhouder verwittigen van al de feiten, delicten en mesusen by den ondersaeten oft andere onder der Jurisdicte ende bedwanghe van den schouteth gepleegd, en op al de *gerechtdagen* ter vierschare verschynen. » « Ter versuecke der partyen » hadden zij daarenboven tot zending te « arresteren, daghen, sommeren ende civile exploiten te doen, mits hen regelerende volghens 's hertogen ordinantien en de plaetselyke costuimen. » Als *deurwaarders* moesten zij de betichten ter vierschare dagen, en, wanneer deze veroordeeld werden, hun vonnis te huis dragen. Eindelijk, eene laatste taak die op hun woog, was de be-

waring der gevangenen. Te dien einde moesten zij zich voorzien van « yzeren blokken, stocken ende andere dergelycke wapenen, bogen ende sloten omme die vroente ('t gevang) te houdene ende alle ghevanghene tot hunnen perikele ende last wel te bewarene. » Hier te Herenthals leed dit laatste niet veel moeilijkheid, daar men onder den trap en de ingangzaal van 't stadhuis een wel ingericht gevang had, waarvan de toegang met eene ijzeren deur was gesloten. Op de meeste andere plaatsen echter, wyl men daar geen gevang had, moest de vorster daarvoor zijn eigen huis gebruiken. En dat was niet altijd even aangenaam of gemakkelijk. In menig geval deed daarvoor toen dienst de kelder, waarvan de ingang dan met eene sterke eiken deur en de vensters met ijzeren staven waren voorzien.

Ziedaar, waaruit overal, tot in de kleinste dorpen of plaatsen waar de heer of de gemeente over de hooge, middele en lage gerechtigheid beschikte, *ten minste*, het *bestuur* bestond. Zooals wij echter zeiden, waren de eigenlijke bestuurders enkel de *schout* en de *schepenen*, of, zoo men wil, *enkel de schepenen*, daar men den schout zelf als een ambtenaar van den vorst des lands of den heer der streek moet aanschouwen. Wij zeiden dat daaruit het bestuur *ten minste* bestond; immers in vele plaatsen, bijzonder in de steden, wanneer deze van iets of wat belang waren, deelden nog verscheidene anderen in dat bestuur.

Dit was ook te Herenthals het geval: daar bestond, op 't oogenblik dat de hieronder volgende lijst aanvangt, het magistraat buiten den schout en de schepenen, die wij komen te noemen, 1. uit het aantal *schepenen van het voorgaande jaar, die niet herkozen waren*, 2. *vijf gezworenen*, 3. *den raad*, 4. *eenen burge-meester* en 5. *twee rentmeesters*.

Deze hadden alle tot zending: « der voorschreven stadts recht te helpen regeren, de privilegiën derzelve te helpen onderhouden, raedt te ghevene en raedt te helene; » doch kwamen slechts tusschen wanneer het zuiver bestuurszaken betrof. Wanneer het gerechtszaken, de vierschare, gold, hadden zij niets te zeggen; dan hadden alleen de schout en de schepenen van het dienstjaar het recht van zetelen.

De rechten van ieder dezer werden bepaald door hunne costuimen:

Ter vierschare, zegt art. 8, hoofdstuk II dezer, samengesteld uit

den schout en de dienstdoende schepenen des jaar, « behooren alle personele actiën van schulden, van keuren, breucken, quetsinghen ende lenten met des dien dependeert. »

« Voor de schepenen, gezworen ende raedt, luidt art. 4, hoofdstuk IV derzelve, waar er spraak is van de *raedtkameren*, hooren te rechte ende worden betrocken ende beslicht saecken van differentiën ende dissentiën, leelyckheyt op te segghen, van scheydinghen ende deylinghen der goeden te heysschen ende hoe men die doen sal van weerden ende onweerden, van hueringhen, tsy van erven, huysinghen of dienstboden, van ghebuerlycken rechte, van monboryen te aenveerden, ende der weesen saecken, swarigheden op ambachtsbrieven ende des daer uit spruyt, van des voosters, schutters ende andere salarissen, van keuren, breucken ende andersins der stadt, statuyten ende ordonnantien aengaende van circumstantien der dinghen oft wercken, hoe die behooren te zyne, ende dergelycke personele actiën. »

Wanneer het de laatste zaken gold, hadden de schout en 's Hertogen dienaren geen recht van tusschenkomen, maar « waren schepenen, gezworen ende raedt metten rentmeesters alleen jagen ende rechters competente, gevende uiterlyck terminaciën, uitspraken ende terminaciën tusschen partyen, sonder van den schouteth ghemaent te zijn. »

De *gezworenen*, zooeven genoemd en die het derde deel van het magistraat uitmaakten, werden gekozen uit de verschillende ambachten, in de stad bestaande.

De *raad* was samengesteld uit eenige notabelen der stad.

De *rentmeesters* werden gekozen als volgt:

« Alle jare, op den jaerdach, kwamen de schepenen, gesworen ende raedt, op de raedskamer bijeen en kozen dan, bij haeren eede, eenen notabelen man om voor dat toekomende jaar rentmeester der voorschreven stadt te zyn; ende desghelycx kwamen by elkander die van der ouder wet metten gesworenen van alle ambachten en die ook kozen op den stadhuysen eenen notabelen man, om die andere (de tweede) rentmeester te zyn.

Eindelijk, de *borgemeester* was een schepen, door zijne collegas aangeduid om de inning der belastingen te verzekeren. Hij deed de verdeeling dier belastingen, bepaalde het deel door

eenieder in dezelve te betalen; maakte de rollen op, daartoe vereischt; stond ook voor de betaling derzelve in en deed, op 't einde des jaars, rekening derzelve.

Zoo was de *Weth* te Herenthals samengesteld. Het was evenwel niet alles:

Herenthals was eene vrije stad: maar de hertog had er nog vele goederen, renten en cijnsen; daarvoor bestond eene tweede, kleine wet, samengesteld uit de rentmeesters van den hertog en de dienstdoende schepenen der stad.

Die « hadden kennisse in 't manen van alle goedinghen, verpandingen ende erffenissen van huysen, erven endegoeden, onder den hertoghe geleghen. » Zij mochten ook « alle waterloopen beleyden als van doen was, en de gebrekelycke calengieren ende doen executeren by den schouteth en zyne dienaers. » Deze hielden zitting des « Woensdags op 't stadhuis van acht daghe tot acht daeghe voornoene. »

Eene tweede *afzonderlijke Wet* was die der Wollewevers.

« De schepenen, gezworen ende raedt kozen elk jaer eenen deken ende vijf oudermans, die te recht zaten op der Laken-gulden, alle acht daghen des donderdaeghs. »

Voor dezelve behoordē te rechte al hetgene dat « den wolwercken » aanging en de schulden daaruit voortspruitend.

De deken derzelve mocht « om te visiteren oft iets teghen der gulden staet oft teghens der gulden rechte gedaen werde, open doen alle huysen daer men met wollewercken ommegeing en de inwoonders waren gehouden de openinge te doen. »

De vonnissen in die zaken, bij « de oudermans van der lackenhalle gegeven, » mocht de deken, « voor soovele hij vont, ter executie stellen, der gecondemneerde toebehoorende wollewercken, als kleederen ende dierghelijke, en de oft hij daer mede niet toe en quame, soo moest hij ten versoeke van partije de acte condemnatoire leveren den schouteth, die des gecondemneerde andere goederen voorts tot voldoeninge executeerde. »

Eene derde bijzondere *Wet* eindelijk was die der *Jouffrouwen van den kapittelen van S. Wautruiden te Berghen in Henegouwen*.

Die bestond uit eenen *meier* en zeven *schepenen*, had al de rechten, tot eene middele en lage gerechtigheid behoorend, en besliste in al de zaken die op haar gebied voorvielen. Die

kleine heerlijkheid der Jufvrouwen van Bergen bestond te Herenthals van in de oudste tijden en werd geregeld door een verdrag tusschen het kapittel van Bergen en hertog Hendrik I, ten jare 1209, toen deze Herenthals tot de weerdigheid van stad verhief, gesloten.

Dus, om te sluiten : Herenthals had vóór de Fransche Omwenteling vijf verscheidene gerechtigheden : de eerste bestaande uit den schout en de gekozene schepenen der stad, die de kennis hadden der hoofdgedingen en de hoofdvierschaar uitmaakten. Die zetelde alle veertiendagen, telkens des woensdags ; 2° die, bestaande uit de schepenen, oud-schepenen, gezworenen en den raad, die de bestuurlijke en personele zaken regelde ; zij hield insgelijks hare zittingen alle veertien dagen, des woensdags ; 3° die van de rentmeesters des hertogen en de schepenen, die op dezelfde dagen vergaderde ; 4° die van de dekens en de oudermans « op der lakenhalle, » die bijeen kwamen alle donderdagen, en 5° die van den meier en de schepenen « van der Jouffrouwen van Berghen, » die eveneens vergaderden « des woensdaeghs, van veerthien daghen te veertien daghen. »

Volgen thans de namen der schouten, schepenen, gezworenen, borgemeesters en rentmeesters die van 1580 tot 1679 gezeid magistraat van Herenthals uitmaakten. Echter slechts een der rentmeesters, die door de schepenen, gezworenen en den raad gekozen, wordt aangegeven.

Schouten.

Jonckheer Jan Van der Delft, van 1580 tot 1598.

Jonckheer Charles de Mere, van 2 Augusti 1598 tot in 1613.

Jonckheer Jehan de Ganarelles, van 8 Januari 1613 tot 13 April 1614.

Jonckheer Jacob van Tourlandt, van 13 April 1614 tot 30 December 1620.

Jonckheer Jacob Ryckwaert, van 30 December 1620 tot 20 September 1630.

Jonckheer Nicolaas van Varick Henricxsone, van 20 September 1630 tot Augusti 1654.

Jonckheer Petrus Leonardi, van Augusti 1654 tot 27 October 1664.

Jonckheer Gillis Augustyn de Mesmaecker, van 27 October 1664.

Schepenen en Gezworenen.

Schepenen :	Gezworenen :	Schepenen :	Gezworenen :
1580		1585	
Hendrik de Coninck, Augustyn Van Bylen, Hend. Van de Broeck, Hend. Fredericx, Mr Marcel. Verluyten Constantyn Ruebbens, Jeronymus Moyaerts, Adriaen Lemmens, Joris Maesmans, Joachim Luytens. Jan Ghoos, Andreas Vloers.		Reyn. V. Mockenborch Math. van Tendeloo, Mr Marc. Verluyten, Anth. Muynделаers, Franc. V. Blanckelaer, Adr. Van Leemputten, Jan Jacobs, Hendrik Beemen, Thomaes Noulaers, Nicol. Verhaegen. Andries Vloers, Jaspar Van Ysendyck.	
1581		1586	
Hend. Van den Broeck Joach. Luytens, Aert Moyaerts, Constantyn Ruebbens, Jan Ghoos, Jan Driesch, Jan Merttens, Mr Laur. V. Moken- Mr Marc. Verluyten, [borch, Aug. Van Beylen, Laureys Vergaeten. Hend. V. d. Berghe.		Lucas van Tendeloo, Anth. Muynделаers, Andries Vloers, Hend. Van Beeme, Mr Marc. Verluyten, Jan Van Gelder, Thomaes Noulaerts, Jan Van Mechelen, Jan Jacobs, Peeter Wils. Jaspar Van Ysendyck, Matth. van Tendeloo.	
1582		1587	
Hieron. Moyaerts, Rochus Thielen, Jan Jacobs, Hend. Coomans, Mr Marc. Verluyten, Jan Abroecx, Hend. Van den Broeck Jasp. Van Ysendyck, Matth. Muynделаers, Wilboerd V. Ysschot. Joris Maesmans, Hendrik Vloers.		Jan Van Selle, Hend. Van Beeme, Mr Marc. Verluyten, Hend. Peeters, Lucas van Tendeloo, Corn. Verhoeffven, Henrick Stynen, Henrick Bosch, Andries Vloers, Jan Van Baetvenne. Joris Maesmans, Peeter Wils.	
1583		1588	
Jacob Nollens, Joach. Luytens, Hend. V. d. Berghe, Hans Abroecx, Jan Merttens, Const. Ruebbens, Hend. de Koninck, Segher Verbraecken, Jan Loeffs, Joach. Van Tendeloo. Aug. Van Bylen, Joris Maesmans.		Andries Vloers, Nicol. Verhaegen, Jan Jacobs, Wilm Van Eynde, Mr Guil. Serghers, Hans Vloers den oude, Matth. van Tendeloo, Mr Jaspar Hechts, Const. Ruebbens, Matth. Van Boeckel. Hend. Van Beeme, Anth. V. Muynделаers.	
1584		1589	
Jan Merttens, Segher Verbraecken, Jacob Nollens, Adam Lemmens, Aug. Van Bylen, Laureys Vergaelen, Jan Abroecx, Jan de Gruytere, Aert. Moyaerts, Peeter Sterckmans. Hend. V. d. Berghe.		Mr Marc. Verluyten, Mr Jasp. Hechts, Mr Guil. Serghers, J. Van Mechelen, Jan Loeffs, Hend. Geerts, Jaspar Van Ysendyck, Hans Van Mierde, Const. Ruebbens, Hans Muynделаers, Hend. Van Beeme, Segher Verbraecken.	
Den 21 September, werden deze, de Staatschen Herenthals verlaten hebbende, vervangen door :		1590	
Wouter Nollens. Henrich Coomans. Thomaes Noulaerts, Math. van Tendeloo, Mr Jan De Voecht, Adriaen Chaers, Joach. Van Tendeloo, Anth. Muynделаers, Andries Vloers, Adr. Van Leemputten. Segher Verbraecken, Jaspar Van Ysendyck.		Mr Guil. Serghers, Mr Jasp. Hechts, Hend. Stynen, Jan Muynделаers. Mr Marc. Verluyten, Gheerd Bos, Jan Loeffs, Quirijn Bosch, Jasp. Van Ysendyck, Cornelis Thomas. Henrick Gheerts, Willeboert V. Isschot.	

Schepenen :	Gezworenen :
1591	
Mr Marc. Verluyten, Jan Van Mechelen, Jan Loeffs, Nic. Verhaegen, Mr Guil. Serghers, Quirijn Bosch, Jasp. Van Ysendyck, Lodew. Coomans, Const. Ruebbens, Nic. Muyndelaers. Henr. Van Beeme, Segher Verbraecken.	
1592	
Jan Loeffs, Peeter Wils, Hend. Stynen, Quirijn Bosch, Mr Guil. Serghers, Nic. Muyndelaers, Jasp. Van Ysendyck, Corn. Thomas, Segh. Verbraecken, Jan Verhoeffven. Ad. Van Leemputten, Jan Van Mechelen.	
1593	
Mr Marc. Verluyten, Lod. Coomans, Mr Guil. Serghers, Jan Lemmens, Jan Loeffs, Peeter V. d. Wouwere, Jasp. Van Ysendyck, Peeter Diercx, Segher Verbraecken, Mattheus Bruers. Henrick Van Beeme, Henrick Gheerts.	
1594	
Lucas Van Tendeloo, Peeter Wils, Thomas Nolaerts, Nic. Muyndelaers, Mr Marc. Verluyten, Corn. Thomas, And. Vloers, Matth. Bruers, Jasp. Van Ysendyck, Adriaen Somers. Jan Van Mechelen, Lodew. Coomans.	
1595	
Lucas Van Tendeloo, Peeter Wils, Thomas Nolaerts, Peeter Diercx, Mr Marc. Verluyten, Adriaen de Somer, And. Vloers, Jasper Verstokt, Henrick Van Beeme, Will. Van Rymenam. Hans Muyndelaers, Cornelis Thomas.	
1596	
Andries Vloers, Quirijn Bosch, Jasp. Van Ysendyck, Matt. Bruers, Luc. Van Tendeloo, Dielis Van Isschot, A. Van Leemputten, Jacob Nollens, Const. Ruebbens, Joris Bellens. Jan Van Mechelen, Cornelis Thomas.	

Schepenen :	Gezworenen :
1597	
Andries Vloers, Quirijn Bosch, Jasp. Van Ysendyck, Matt. Bruers, Lucas Van Tendeloo, Dielis Van Isschot, A. Van Leemputten, Jacq. Nollens, Const. Ruebbens, Joris Bellens. Jan Van Mechelen, Cornelis Thomas	
1598	
Lucas Van Tendeloo, Constant Ruebbens, A. Van Leemputten, Henr. Gheerts, Andries Vloers, Adriaen de Somer, Jasp. Van Ysendyck, N. V. Moockenborch. Hend. Van Beeme, Hans Loeffs. Jan Muyndelaers, Quirijn Bosch.	
1599	
Lucas Van Tendeloo, Const. Ruebbens, Ad. Van Leemputten, Henr. Gheerts, And. Vloers, Adr. de Somer, Jasp. Van Ysendyck, Nic. V. Moockenborch. Mr Guill. Serghers, (De vijfde ontbreekt) Hen. Van Beeme, Quirijn Bosch.	
1600	
Mr Marc. Verluyten, Henr. Van Beeme, Jasp. Van Ysendyck, Corn. Thomas, Mr Guil. Serghers, Henr. Gheerts, Const. Ruebbens, Quirijn Bosch, Adr. Van Leemputten, Hans Loeffs. Nic. Verhaeghen, Jacq. Nollens.	
1601	
Mr Marc. Verluyten, Henr. Van Beeme, Jasp. Van Ysendyck, Corn. Thomas, Mr Guil. Serghers, Henr. Gheerts, Const. Ruebbens, Quirijn Bosch, Ad. Van Leemputten, Hans Loeffs. Nic. Verhaeghen, Jacq. Nollens.	
1602	
Mr Marc. Verluyten, Thom. Nolaerts, Corn. Thomas, Matth. Bruers, Jasp. Van Ysendyck, Jasp. Verstokt, Const. Ruebbens, Philip Coomans, Henr. Van Beeme, Mart. Van Eynde. Jacq. Nollens, Henr. Gheerts.	

Schepenen :	Gezworenen :
1603	
Mr Marc. Verluyten, Hend. Gheerts, Jasp. Van Ysendyck, Jasp. Verstokt, Th. Nolaerts, Anth. Serghers, Const. Ruebbens, Philip Coomans, Henr. Van Beeme, Jacq. Swinnen. Jan Muyndelaers, Marten Van Eynde.	
1604	
Henr. Van Beeme, Jan Verhoeffven, Lod. Coomans, Philip Coomans, Corn. Thomas, Matt. Coomans, Jan Muyndelaers, Jasp. Bosch, Jacq. Nollens, Anth. Serghers. Matt. Bruers, Mr Marc. Verluyten.	
1605	
Henr. Van Beeme, Jan Verhoeffven, Mr Guill. Serghers, Jan Van den Brande, Andries Vloers, H. Van de Wouwere, Th. Nolaerts, Jasp. Maesmans, Jan Muyndelaers, P. Maesmans, (later Jacq. Nollens, stadhouder van den Matth. Bruers. schout.)	
1606	
Hend. Van Beeme, Jan Verhoeffven, Mr Guill. Serghers, Jan Van den Brande, Andr. Vloers, Peeter Maesmans, Th. Nolaerts, H. Van de Wouwere, Jan Muyndelaers, Jasp. Maesmans. Jacq. Nollens, Matth. Bruers,	
1607-1608	
Andries Vloers, Corn. Thomas, Mr Guill. Serghers, H. Van de Wouwere, Thomaes Nolaerts, Laur. Van de Brande, Jan Muyndelaers, Jacques Proest, Jacques Nollens, Joris Van de Bolcke. Peeter Wils, Jan Verhoeffven.	
1609	
Andries Vloers, Mart. Van den Eynde, Jan Muyndelaers, Jasp. Bosch, Matth. Bruers, Joris Van de Bolcke, Corn. Thomas, Peeter Van Mierde, Jan Van den Brande, Abr. Verbraecken. Ant. Serghers, H. Van de Wouwere,	

Schepenen :	Gezworenen :
1610	
Andries Vloers, Mart. Van den Eynde, Jan Muyndelaers, Jasp. Bosch, Matth. Bruers, Joris Van de Bolcke, Corn. Thomaes, Peeter Van Mierde, Jan Van den Brande, Abraham Verbraecken. Ant. Serghers, Hend. V. d. Wouwere.	
1611	
Jasp. Van Ysendyck, Abrah. Verbraecken, Jacques Nollens, Matth. Coomans. Jan Muyndelaers, Laur. Van den Brande, Anth. Serghers, Hans Bruers, Hend. V. d. Wouwere, Hend. Reepmaeckers. Peeter Van Mierde, Joris Van de Bolcke,	
1612	
Adr. Van Leemputten, Lauw. V. d. Brande, Jan Verhoeffven, Henr. Reepmaeckers, Jacq. Nollens, Jan Bruers, Anth. Serghers, Jan Brouwer, Peeter Van Mierde, Jan Muyndelaers Nic. Abrah. Verbraecken, Dillis Van Isschoth.	
1613	
Andr. Vloers, Lauw. V. d. Brande, Jasp. Van Ysendyck, Jasp. Bosch, Jan Muyndelaers Mat. Jan Bruers, Jacques Nollens, Henr. Reepmaeckers, Jan Verhoeffven, Jan Janssens al. Venne Anth. Serghers, Abr. Verbraecken.	
1614	
Andries Vloers, Lauw. V. d. Brande, Jasp. Van Ysendyck, Jasp. Bosch, Jan Muyndelaers Mat. Jan Bruers, Jacq. Nollens, Henr. Reepmaeckers, Jan Verhoeffven, Jan Janssens al. Venne Anth. Serghers, Abrah. Verbraecken.	
1615	
Jacq. Nollens, Mart. Van Eynde, Anth. Serghers, Matth. Coomans, Jan Van den Brande, Jan Janssens al. Venne Joris Van de Bolcke, Laur. Coomans Laur. Abrah. Verbraecken, Adr. Verbiest al. Ceels Jan Bruers, Henr. Reepmaeckers.	

Schepenen :	Gezworenen :
1616	
By continuatie, dezelfde als boven.	
1617	
Jacq. Nollens, Matth. Coomans,	
Mr Abr. Verbraecken, Jan Bouwen,	
Mart. Van Eynde, Laur. Coomans Laur.	
Jan Bruers, Jacq. Sergers,	
Henr. Reepmaeckers, Jan De Somer.	
Lauw. V. d. Brande,	
Jan Janssens al. Venne.	
1618	
Jacques Nollens, Laur. Coomans Laur.	
Jan Muyndelaers Mat. Jacq. Sergers,	
Laur. Van den Brande, Jan de Somere,	
Jan Bruers, Adr. Peeters al. Wils,	
Matt. Coomans, Jan V. Ysendyck, Hen.	
Jan Janssens al. Venne,	
Jan Bouwen.	
1619	
Anth. Serghers, Adr. Verbiest,	
Joris Van den Bolcke, Adr. Peeters,	
Lauw. V. d. Brande, Jan V. Ysendyck, Hen.	
Matth. Coomans, Christiaen Bosch,	
Jasp. Bosch, Melch. Muyndelaers.	
Jan Janssens al. Venne,	
Jan Bouwen.	
1620	
Jan Verhoeffen, Jan V. Ysendyck, Hen.	
Joris Van den Bolcke, Christiaen Bosch,	
Mr Abr. Verbraecken, Melch. Muyndelaers,	
Jaspar Bosch, And. Van de Venne,	
Jan Janssens al. Venne, Jan Goelen, de jonge.	
Jan Bouwen,	
Laur. Coomans Laur.	
1621	
Jan Verhoeven, And. Van de Venne,	
Joris Van den Bolcke, Jan Goelen,	
Melch. Muyndelaers, Guil. Van Tendeloo,	
Anthonis Sergers, Jan Caers,	
Matth. Coomans, Jan Van Beeme.	
Marten Van Eynde,	
Jacq. Swinnen.	
1622	
Jan Verhoeven, Jan Bruers,	
Joris Van de Bolcke, And. Van de Venne,	
Melch. Muyndelaers, Jan Goelen,	
Ant. Sergers, Jan Caers.	
Matth. Coomans, Jan Van Beemen.	
Marten Van Eynde,	
G uil. Van Tendeloo.	

Schepenen :	Gezworenen :
1623	
By continuatie dezelfde als boven.	
1624	
Anth. Sergers, Jan Bruers,	
Mart. Van Eynde, Laur. Van Leemputte,	
Jan Muyndelaers M. z. Jan Van de Venne,	
Jan de Zomere, Merten de Greve,	
Jan V. Ysendyck, Hen. Jan Janssens al. Ven.	
Jan Bouwen,	
And. Van de Venne.	
1625-1626	
By continuatie als voren.	
1627	
Wil. Van Rymenam, Balt. Van Leemputte,	
Jaspar Bos, Jan de Loeckere,	
Lauw. V. d. Brande, Adr. Van Mechelen,	
Jan Bouwen, Aert. Verhaecht,	
Lauw. Coomans, Jan Janssens al. Vloers	
Adr. Wils al. Peeters	
Jan Van de Venne.	
1628	
Jan Muyndelaers M. z. Adr. Van Mechelen,	
Lauw. Coomans, Wouter Moyaerts,	
Jan Bouwens, Quiryn Bosch,	
Jan Bruers, Lucas Verhaegen,	
Jan de Somere, Michiel Van de Bolcke,	
Adriaen Peeters, de jonge.	
Balt. Van Leemputte.	
1629	
Jan Muyndelaers Mat. Jan De Loecker,	
Lauw. V. d. Brande, Adr. Van Mechelen,	
Jan Bruers, Lucas Verhaegen,	
Jan de Somere, Jan V. d. Eynde Mart. s.	
Guil. Van Tendeloe, Gerard Verhoeven.	
Marten de Greve,	
Jan Van de Venne.	
1630	
Jan Bruers, Lucas Verhaegen,	
Jan de Somer, Jan Van Eynde,	
Guil. Van Tendeloo, Geerd Verhoeven,	
Jan Van de Venne, Dielis Brabants,	
Jan De Loecker, Nicolaes Rampaerts.	
Adr. Van Mechelen,	
Aerd Verhaecht,	

Schepenen :	Gezworenen :
1631	
Jan Muyndelaers Mat. Marten de Greve,	
Jan de Somer, Luc. Verhaeghen,	
Guil. Van Tendeloe, Geerd Verhoeven,	
Jan Van de Venne, Gillis Brabants,	
Adr. Vad Mechelen, Nicol. Rampaerts.	
Aert Verhaecht,	
Jan Van den Eynde,	
1632	
Jan Bruers, Lucas Verhoeven,	
Guil. Van Tendeloe, Dielis Brabants,	
Jan Van de Venne, Nic. Rampaerts,	
Mert. de Greve, Peeter Van Opstalle,	
Jan de Loeckere, Mich. Bellens.	
Jan Janss. al. Vloers,	
Gheeraert Verhoeven.	
1633	
Dezelfde als voren.	
1634	
Peeter Vermierdt, Jan Van de Venne,	
Jan V. Ysendyck Hen. Peeter Van Opstalle,	
Guil. Van Tendeloe, Michiel Bellens,	
Jan Verhoeven, Emm. Verbeucken,	
Mert. Van Eynde, Mr Adr. Coomans.	
Jasp. Bosch,	
Jan de Loecker,	
1635	
Dezelfde als de voorgaande.	
1636	
Peeter Van Mierde, Adriaen Peeters,	
Jan Verhoeffen, Dielis Brabants,	
Jaspar Bosch, Peeter Van Opstalle,	
Jan Bruers, Emm. Verbeucken,	
Jan Van de Venne, Mr Adr. Coomans,	
Jan de Loecker,	
Michiel Bellens.	
1637	
Dezelfde als de voorgaande.	
1638	
Jan Van Ysendyck, Merten de Greeff,	
Jan Bruers, Dillis Brabants,	
Adr. Peeters, Peeter Van Opstalle,	
Jan De Loecker, Emm. Verbeucken,	
Aert Verhaecht, Luc. Verhaeghen.	
Mich. Van Belle,	
Mich. Van de Bolcke,	

Schepenen :	Gezworenen :
1839	
Jan Van Ysendyck, Mert. de Greeff,	
Jan Bruers, Gillis Brabants,	
Adriaen Peeters, Luc. Verhaegen,	
Aert Verhaecht, Emm. Verbeucken,	
Jaspar Bosch, Mich. Coomans Matt.	
Heer ende Mr J. Strick	
Jan De Loecker.	
1640	
Jan Bruers, Martten de Greeff,	
Mr Jan Strick, Luc. Verhaegen,	
Adriaen Peeters, Mich. Coomans,	
Jan De Loeckere, Mr Adr. Coomans,	
Gheert Verhoeven, Fr. Diericx.	
Guill. Van Tendeloe,	
Emm. Verbeucken.	
1641	
Jan Bruers, Mart. de Greeff,	
Mr Jan Strick, Luc. Verhaegen,	
Adriaen Peeters, Mich. Coomans,	
Gheert Verhoeven, Mr Ad. Coomans,	
Guil. Van Tendeloe, Frans Diricx.	
Mich. Van Belle,	
Emm. Verbuecken.	
1642	
Jan Van Ysendyck, Jan de Loeckere,	
Mr Jan Strick, Mich. Coomans,	
Guil. Van Tendeloe, Frans Diericx,	
Emm. Verbuecken, Mr Segh. Verbraecken.	
Gheeraert Verhoeven, Francoys Smets.	
Adr. Van Mechelen,	
Luc. Verhaegen.	
1643	
Dezelfde als boven.	
1644	
Jan Broers, Michiel Coomans,	
Mr Jan Strick, François Diericx,	
Guil. Van Tendeloe, Francoys Smids,	
Jan de Loecker, Mr Mer. Van Ysendyck	
Mich. Van den Bolcke, Peeter Verhaecht,	
Emm. Verbuecken,	
Luc. Verhaeghen.	
1645	
Jan Bruers, Michiel Coomans,	
Mr Jan Strick, Franc. Diericx Janss.	
Ad. V. Mechelen Jans. François Smits,	
Mr Jan de Loecker, Mert. Van Ysendyck,	
Gherardt Verhoeven, Peeter Verhaecht.	
Luc. Verhaegen,	
Merten de Greve.	

Schepenen :	Gezworenen :
1646	
Dezelfde als boven.	
1647	
Jan Bruers,	Fr. Smits,
Mr Jan Strick,	François Diericx,
Guill. Van Tendeloe,	Peeter Verhaecht,
Geeraert Verhoeven,	Mr Ad. Van Ysendyck,
Emm. Verbuecken,	Jan Van de Venne.
Mr Adriaen Coomans,	
Luc. Verhaegen.	
1648	
Dezelfde als boven.	
1649	
Mich. Van Belle,	Lucas Verhaegen,
Mr Jan Strick,	Mr Ad. Van Ysendyck,
Jan de Loecker,	Mich. Diericx,
Emm. Verbuecken,	Mar. V. Ysendyck Jans.
Adriaen Coomans,	Nic. Van Leemputte,
François Smidts,	
Peeter Verhaecht.	
1650	
Michiel Van Belle,	Mr Ad. Van Ysendyck,
Mr Jan Strick,	Jan Van de Venne,
Jan de Loecker,	Mich. Diericx,
Gheert Verhoeven,	Mar. V. Ysendyck Jans.
Jan Van den Eynde,	Mr Jaspas Bosch.
Lucas Verhaegen,	
Peeter Verhaecht.	
1651	
Mich. Van de Bolcke,	Jan Van de Venne,
Doctor Strick,	Mr Jaspas Bosch,
Jan De Loecker,	Jan Bouwens,
Mr Adr. Coomans,	Mer. V. Ysendyck Hen.
Mich. Van Belle,	Geert Janssens.
Jan Van Eynde,	
Michiel Dierickx.	
1652	
Dezelfde als zooeven.	
1653	
Michiel Van Belle,	Mer. V. Ysendyck Hen.
Mich. Van de Bolcke,	Jan Minten,
Mr Ad. V. Ysendyck,	Jan Maesmans,
Jan de Loecker,	Mr Carel Gheerincx,
Lucas Verhaegen,	Mr Laureys Janssens.
Jan Van de Venne,	
Mr Jaspas Bosch.	

Schepenen :	Gezworenen :
1654	
Mr Jan de Loecker,	Jan Maesmans,
Michiel Diericx,	Jan Minten,
Lucas Verhaegen,	Gheer. Janssens,
Francisc. Smits.	Nicol. Van Belle,
Mr Zeger Verbraecken	Guil. de Proost.
Mer. V. Ysendyck Jans.	
Mr Lauw. Janssen.	
1655	
Dezelfde als de voorgaanden.	
1656 — 1657	
Dezelfde als voren.	
1658	
Michiel Diricx,	Guil. Proost,
Jan Mundelaers,	Gheeraert Thomaes,
Emm. Verbuecken,	Christ. Van Ysendyck,
Adriaen Coomans,	Jan Coomans,
Mart. Van Ysendyck,	Mert. de Greeff.
Gheeraert Verhoeven,	
Jan Maesmans	
1659	
Rentmr. Mundelaers,	Lucas Verhaeghen,
Mr Laur. Janssens,	Geeraert Thomas,
Jan Maesmans,	Christ. Van Ysendyck,
Emm. Verbuecken,	Jan Coomans,
Gheeraert Verhoeven,	Mert. de Greeff.
Mart. Van Ysendyck,	
Guill. de Proost.	
1660	
Dezelfde als zooeven.	
1661	
Emm. Verbuecken,	Mich. Dirickx,
Jan Maesmans,	Mr Ad. Clyckmans doc.
Gheeraert Verhoeven,	Jan Van de Venne,
Mart. Van Ysendyck,	Anth. Coomans,
Gheeraert Thomas,	Jas. V. Ysendyck Jas.
Mert. de Greeff,	
Mich. Van Belle.	
1662	
Emm. Verbuecken,	Mich. Diericx,
Jan Maesmans,	Carel Gheerincx,
Mich. Van Belle,	Jan Van de Venne,
Gheert. Verhoeven,	Anth. Coomans,
Mert. Van Ysendyck,	Jasp. Van Ysendyck,
Gheer. Thomas,	
Mert. de Greeff.	

Schepenen :	Gezworenen :	Schepenen :	Gezworenen :
1663		1671	
Mich. Van Belle,	Jan Van de Venne,	Michiel Diericx,	Peeter de Somer,
Jan Maesmans,	Jasp. Van Ysendyck,	Jan Maesmans,	Marten de Greve,
Geert Thomas,	Gillis Verbuecken,	Anth. De Vos,	Laureys Coomans,
Mer. V. Ysendyck Jan.	Anth. De Vos,	Anth. Coomans,	Michiel Van Belle,
Mr Carel Gheerincx,	Jacq. Van Opstal.	Aert Van Tendeloo,	Carel Verhaeghen.
Mich. Diericx,		Jasp. Van Ysendyck,	
Christ. Van Ysendyck.		Henrick Thielens.	
1664		1672	
Jan Maesmans,	Jasp. Van Ysendyck,	Jan Maesmans,	Mert. de Greeff,
Mich. Van Belle,	Jacq. Van Opstal,	Christ. Van Ysendyck,	Laureys Coomans,
Michiel Diericx,	Gillis Verbuecken,	Jasp. Van Ysendyck,	Carel Verhaegen,
Gheeraert Thomas,	Anth. De Vos,	Peeter de Somer,	Peeter Van Leemputte,
Mert. de Greeff,	Hend. Van Ysendyck.	Michiel Van Belle,	Joris Van den Bolcke,
Adr. de Somer,		Aert Van Tendeloe,	
Jan Coomans,		Egidus Versteyleen.	
1665		1673	
Emm. Verbuecken,	Jas. V. Ysendyck Jas. J.	Emm. Verbuecken,	Carel Verhaegen,
Mich. Diericx,	Mart. Van den Eynde,	Adriaen de Somer,	Jasp. Van Mechelen,
Geert Verhoeven,	Anth. de Wolff,	Anth. Coomans,	Mert. Van Ysendyck,
Mich. Van Belle,	Car. Verhaegen,	Mart. de Greeff,	Joris Van de Bolcke,
Jan Van de Venne,	Laureys Coomans.	Aert Van Tendeloe,	Merten Coomans.
Anth. de Vos,		Geer. Van Leemputte,	
Henr. Van Ysendyck.		Gillis Versteyleen.	
1666		1674	
Dezelfde als zooeven.		Dezelfde gecontinueerd.	
1667		1675	
Dezelfde als boven.		Emm. Verbuecken,	Carel Verhaegen,
1668		Mr Mer. V. Ysendyck,	Jasp. Van Mechelen,
Dezelfde als boven.		Anth. De Vos,	Mart. Van Ysendyck,
1669		Mich. Van Belle,	Jan Vermeiren,
Emm. Verbuecken,	Jaspar Van Ysendyck,	Doctor Van Hove,	Merten Coomans.
Mich. Diericx,	Laureys Coomans,	Aert Van Tendeloe,	
Ant. De Vos,	Mich. Van Belle,	Anthonis Coomans.	
Anth. Coomans,	Peeter de Somer,		
Mert. Van Ysendyck,	Henrick Thielens.		
Mart. Van Tendeloe,			
Marten de Greeff.			
1670		1676	
Emm. Verbuecken,	Jasp. Van Ysendyck,	Emm. Verbuecken,	Carel Verhaegen,
Michiel Diericx,	Peeter de Somer,	Mr Mer. V. Ysendyck,	Mert. Van Ysendyck,
Anth. De Vos,	Mich. Van Belle,	Anth. De Vos,	Merten Coomans,
Ant. Coomans,	Peeter Oyen,	Dr Van Hove,	Mert. De Greeff,
Guill. de Proost,	Marcelis Stylen.	Arn. Van Tendeloe,	Doctor Wyckmans.
Aert Van Tendeloe,		Gillis Versteyleen,	
Jaspar Van Mechelen.		Anth. Coomans.	
		1677	
		Emm. Verbuecken,	Mert. Van Ysendyck,
		Mr Laur. Janssens,	Mert. de Greeff,
		Jasp. Van Meehelen,	Mr Nicl. Van Belle,
		Jan Vermeiren,	Willem Janssens,
		Geert Van Leemputte,	Jan Van Eynde.
		Arn. Van Tendeloe,	
		Anth. Coomans.	

Schepenen :	Gezworenen :	Schepenen :	Gezworenen :
1678		1679	
Emm. Verbuecken,	Mich. Van den Bolcke,	Emm. Verbuecken,	Mert. Van Ysendyck,
Adv. Van Ysendyck,	Mert. Van Ysendyck,	Adv. Van Ysendyck,	Carel Verhaghen,
Gasp. Van Ysendyck,	Carel Verhaegen,	Jan Vermeurs,	Laureys Coomans,
Peeter de Somer,	Mr Bened. Coomans,	Mertten de Greeff,	Benedict Coomans,
Jacob Van Opstalle,	Laureys Coomans,	Gillis Versteylen,	Peeter de Wolff.
Jan Van Meurs,		Aert Van Tendeloo,	
Anth. Coomans.		Mert. Coomans.	

Borgemeesters en Rentmeesters.

Borgemeesters :	Rentmeesters :	Borgemeesters :	Rentmeesters :
1 Jan. 1592		1617	
Lucas Van Tendeloo	Thoemas Noulaerts	Jan Stynen	
1 Jan. 1593		1618	
Lucas Van Tendeloo	Thoemas Noulaerts	Jan Stynen	
1 Jan. 1594		1619	
Constantyn Ruebbens Ad. Van Leemputte		Jan Stynen	
1 Jan. 1595		1620 — 1621	
Constantyn Ruebbens Ad. Van Leemputte		Vacant	
1 Jan. 1596		1622	
?	Coomans	Hen. Reepmakers	Jan Van Mierde
2 Jan. 1597		1623	
Marcelis Verluuyten Coomans		Jan Van Mierde	
1 Jan. 1598		1624	
Thomas Noulaerts	Marcelis Verluuyten	Jan Van Mierde	
1600		1625	
?	Wils	Abraham Verbracken	Hendrik Reepmakers
1 Jan. 1603		die, geweigerd door den	
Nicolaes Verhaegen	Ad. Van Leemputte	schout, den 18 februa-	
1 Jan. 1604		ri gevangen werd door	
Andries Vloers	Ad. Van Leemputte	Jan Verhoeffven	
1 Jan. 1605		1626	
Jaspar Van Ysendyck	Andries Vloers	Abrah. Verbraecken	Jan Verhoeffven,
1606		1627	
Ad. Van Leemputte	Jaspar Van Ysendyck	Abrah. Verbraecken	Jan Verhoeffven
1607		1628	
Ad. Van Leemputte	Jasp. Van Ysendyck	Jan V. Ysendyck	Hen. Abrah. Verbraecken
1608		1629	
Hendrick Van Beeme	Ad. Van Leemputte	Jan V. Ysendyck	Hen. Abrah. Verbraecken
en na dezes dood Jas-		1630	
par Van Ysendyck		Jan V. Ysendyck	Hen. Wouter Moyaerts
1609		1631	
Jaspar Van Ysendyck	Ad. Van Leemputte	Jan V. Ysendyck	Hen. Wouter Moyaerts
1610		1632	
Thomas Noulaerts	Jan Verhoeffven	Jan V. Ysendyck	Hen. Wouter Moyaerts
1611		1633	
Thomas Noulaerts	Jan Verhoeffven	Adr. Van Mechelen	Jan Muyndelaers Mat.
1612		1634	
N	Thomaes Noulaerts	Adr. Van Mechelen	Laur. Coomans den oude
1613		1635	
Cornelis Thomaes	Thom. Noulaerts	Adr. Van Mechelen	Laureys Coomans
1614		1636	
Ad. Van Leemputte	Cornelis Thoemas	Balth. Van Leemputte	Laureys Coomans
1615		1637	
Jan Stynen	Adr. Van Leemputte	Balth. Van Leemputte	Jan. V. Ysendyck Hen.
1616		1638	
Jan Stynen	Adr. Van Leemputte	Peeter Van Mierde	Jan Stynen de jonge

Borgemeesters :	Rentmeesters :	Borgemeesters :	Rentmeesters :
		1660	
Peeter Van Mierde	1639	Matth. Van Tendeloo	Hend. Van Ysendyck
1640	Jan Stynen de jonge		Mart. z. en bij weige-
Peeter Van Mierde	1640		ring dezes Jan Nuut.
1641	Jan Stynen de jonge	1661	
Jan de Loekere	Mich. Van den Bolcke	Matth. Van Tendeloo	Carel Gheerincx
1642		1662	
Michiel Van Belle	Mich. Van den Bolcke	Matth. Van Tendeloo	Guill. de Proost
1643		1663	
Michiel Van Belle	Mich. Van den Bolcke	Matth. Van Tendeloo	Guill. de Proost
1644		1664	
Michiel Van Belle	Adriaen Coomans	Carel Gheerincx	Emma. Verbuecken
1645		1665	
Michiel Van Belle	Adriaen Coomans	Carel Gheerincx	Laureys Janssens
1646			(meier van het kap-
Michiel Van Belle	Jan Stynen de jonge		pitel van Bergen)
1647		1666	
Michiel Van Belle	Jan Stynen de jonge	Emm. Verbuecken	Laureys Janssens
1648		1667	
Michiel Van Belle	Ad. V. Mechelen Jans.	Emm. Verbuecken	Jan Maesmans
1649		1668	
Ad. V. Mechelen Jans.	Jan Stynen de jonge	Emm. Verbuecken	Carel Gheerincx
1650		1669	
François Smets	François Diericx	Jan Maesmans	Carel Gheerincx
1651		1670	
François Diericx	Emm. Verbuecken	Jan Maesmans	And. V. Ysendyck Jan.
1652		1671	
François Diericx	François Diericx	Emm. Verbuecken	And. V. Ysendyck Jan.
1653		1672	
Emm. Verbuecken	Peeter Verhaecht	Emm. Verbuecken	And. V. Ysendyck Jas.
1654		1673	
Peeter Verhaecht	Jan Muyndelaers	Jas. V. Ysendyck	Jas. z. And. Van Ysendyck
1655		1674	
Peeter Verhaecht	Jaspar Bosch	Jasp. Van Ysendyck	And. Van Ysendyck
1656		1675	
Peeter Verhaecht	Jaspar Bosch	Jasp. Van Ysendyck	And. Van Ysendyck
1657		1676	
Franciscus Smits	Mat. V. Tendeloo G. z.	Jasp. Van Ysendyck	Marcelis Stynen
1658		1677	
Fr. Smits	Matt. Van Tendeloo	Anthonis de Vos	Jan Maesmans
1659		1678	
Fr. Smits	Matt. Van Tendeloo	Jan Maesmans	And. Van Ysendyck
		1679	
		Jasp. Van Ysendyck	Marcelis Stynen

Gemeentearchief te Herenthals,
Schepenregister van J. Gheerincx, bl. 25-47.

P. J. GOETSCHALCKX.

Ruilingen van uitgaven

Académie royale d'Archéologie de Belgique.
Cercle d'Histoire et d'Archéologie de Courtrai.
Société d'Histoire et d'Archéologie de Gand.
Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen
's Hertogenbosch.
Cercle Archéologique du Pays de Waes.
Cercle Archéologique Littéraire et Artistique de Malines.
Bulletin des Musées Royaux.
Société des Sciences et des Arts et lettres du Hainaut Mons.
Cercle Archéologique de Mons.
Cercle Archéol. de la ville et de l'ancien Pays de Termonde.
Cercle d'Histoire et d'archéologie de Namur.

